

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Alina Petraitis-Petelina

**INVENTUURI OLULISUS JA VARUDE KASUTUSE  
EFEKTIIVSUS VÄIKEETTEVÕTJA LAOARVESTUSES**

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2023

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2023
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Inventuuri olulisus ja varude kasutuse efektiivsus väikeettevõtja laoarvestuses Töö pealkiri võõrkeeles: Importance of Inventory and Effective Use of Stock in the Small Enterprise</p> <p><i>Lõputöö on koostatud eesti keeles ja koosneb 50-st leheküljest. Lõputöö sisaldab inglisekeelset kokkuvõtet. Lõputöös on kasutatud 41 allikat, millele on tekstis viidatud. Andmete visualiseerimiseks on kasutatud 4 joonist. Töös on 5 lisa.</i></p> <p><i>Lõputöö uurimisprobleem oli: kuidas on võimalik efektiivselt läbi viia inventuure ja laoarvestust? Probleemküsümuse lahendamiseks seati eesmärgiks välja selgitada varude kasutuse efektiivsus ja inventuuride olulisus väikeettevõtja laoarvestuses.</i></p> <p><i>Lõputöö eesmärgi saavutamiseks ja püstitatud ülesannete täitmiseks kasutati kombineeritud uurimismeetodid, täpsemalt viidi läbi nii kvantitatiivne kui kvalitatiivne uuring. Analüüsimeetodina kvantitatiivses uuringus kasutati finantsanalüüsi, konkreetsemalt suhtarvude analüüsi, mis annab efektiivsema ülevaate varude arvestusest ning nende kasutamise efektiivsusest. Andmete kogumise meetodina kvalitatiivses uuringus kasutati osalusvaatlust. Teostati osalusvaatlus, et aru saada, kuidas toimub inventuuri tegemise protsess. Lõputöö raames läbi viidud suhtarvude analüüsist selgus, et varude kasutamine on ebaefektiivne. Samas lõputöö raames läbi viidud osalusvaatlus kinnitas seda, et ettevõtte inventuuri tegemise protsess on valesti organiseeritud, mis omalt poolt mõjutab ka varude kasutamise efektiivsust.</i></p>	
Võtmesõnad: <i>inventuur, efektiivsus, varude juhtimine, laoarvestus</i>	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>physical inventory, efficiency, inventory management, stock accounting</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: <i>Alina Petraitis-Petelina</i></p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p> <p>Allkiri: _____ Kommentaar (soovi korral): _____</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Maret Güldenkoh	allkirjastatud digitaalselt
Kaitsemisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	allkirjastatud digitaalselt

# SISUKORD

SISSEJUHATUS .....	4
1. JUHTIMISARVESTUSE ROLL VARUDE HALDAMISES.....	8
1.1 Juhtimisarvestuse olemus ja vajalikkus .....	8
1.2 Varude arvestuse ja haldamise põhimõtted .....	11
1.3 Varude inventeerimise põhimõtted ja protsess .....	14
1.4 Finantsanalüüsi ja -suhtarvude eesmärgid ja etapid.....	17
1.5 Finantssuhtarvude arvutamise meetodid.....	20
2. EMPIIRILINE UURING .....	25
2.1 Uuringu meetodika, protsess ja valim .....	25
2.2 Uuringu tulemused.....	27
2.2.1 Finantsanalüüsi tulemused .....	27
2.2.2 Osalusvaatluse tulemused .....	32
2.3 Tulemused, järeldused ja ettepanekud .....	34
KOKKUVÕTE .....	38
SUMMARY .....	41
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU .....	42
Lisa 1. Analüüsitava 2018-2022 bilanss .....	46
Lisa 2. Analüüsitava 2018-2022 koondkasumiaruanne .....	47
Lisa 3. Osalusvaatluse koodipuu .....	48
Lisa 4. Osalusvaatluse protokoll .....	49
Lisa 5. Analüüsitava ettevõtte raamatupidamise sise-eeskiri väljavõte.....	50

## SISSEJUHATUS

Iga ettevõtja eesmärk on tulu teenimine. Ettevõtet aitab kontrolli all hoida korrektse ja ammendava juhtimisarvestuse pidamine, mis koosneb muu hulgas finants- ja kuluarvestusest. Finantsarvestus ei seisne mitte ainult rahalise info, vaid ka mitterahalises informatsiooni käitlemises. Lõputöös keskendutakse ettevõtte finantsarvestusele, mille üheks alateemaks on varude haldus ja inventeerimine. Varude haldamise kvaliteedile saab anda hinnangu läbi finantsanalüüsi.

Varud moodustavad paljudes ettevõtetes suure osa kogu varast, mistõttu nõuavad need investeringuid. Selleks, et investeringud ei oleks tarbetud ja põhjendamatult suured, tuleb varusid tõhusalt juhtida. Kaasaegne varude juhtimine eeldab erinevaid tehnikaid, ettevõtte siseseseid reegleid ja protseduure, mida on vaja säästliku varude taseme saavutamiseks. Need on eelkõige varud, mis vähendavad tootmise ja äritegevuse kogumaksumust miinimumini. (Stojkanović, *et al.*, 2021, p. 196) Varude juhtimise tõhusust hinnatakse varude efektiivsuse suhtarvudega.

Lõputöö teema on inventuuri olulisus ja varude kasutuse efektiivsus väikeettevõtja laoarvestuse puhul. Analüüs viiakse läbi konkreetse väikeettevõtja laoarvestuse alusel. Vastavalt ettevõtte juhtkonna soovile säilitada konfidentsiaalsus, ei avaldata lõputöös ärinime. Ettevõtte tegeleb erinevat liiki kodutehnika tootmise ja müügiga. Tegemist on väikeettevõtjaga, kus töötab 25 inimest. Ettevõtte juhatus seadis endale eesmärgiks korrastada laoarvestus ja sellega kaasnevad tööprotsessid, kuna praegusel hetkel on raske aru saada, millised on reaalsed laojäägid ning millest tekivad puudujäägid laoarvestuses.

Paljud ettevõtjad ei investeerii piisavalt laovarudesse. Sellega piiratakse ettevõtte ressursse laovarude korrastamisse, mis omalt poolt toob kaasa sellise toodete hulga, mida ei suudeta müüa ning mis jäävad lattu seisma. Lõpptulemuseks on see, et selliseid tooted on vaja maha kanda, ja see omalt poolt toob kaasa lisakulusid. (Verma, 2015, p. 55) Ülalpool toodust tulenevalt on juhtimisarvestus ja varude haldamine tihedalt seotud ning ettevõtte varude efektiivse kasutuse tagamiseks on oluline hoida varude käibekordaja maksimaalsel tasemel.

Teema on aktuaalne, sest seda tõendavad ka varasemalt läbi viidud uurimistööd. Näiteks Kuprina (2017, p. 47) uurimistööst selgub, et juhtimisarvestus on oluline mitte ainult ettevõtte kohta sisemise informatsiooni saamiseks, vaid ka selleks, et ettevõtte oleks konkurentsivõimeline ja võiks edukalt säilitada oma positsiooni turul. Bajraktarević (2013, str. 49) toob välja, et varude juhtimine on ärijuhtimises oluline funktsioon, kuna see nõuab märkimisväärset ressursi ja mõjutab kaupade tarnimist klientidele. Oluline on ka kuluarvestuse aspekt laoseisus, mis ühelt poolt seob juhtimisfunktsiooni ja hõlbustab äriotsuste langetamist, teisalt aga seob finantsarvestuse funktsiooni ning hõlbustab nõuetekohast jälgimist ja ettevõtte majandusaruande esitlemist (Bajraktarević, 2013, str. 49).

Varasemalt läbi viidud uuringud näitavad, et inventuuri protsess ja selle läbiviimise põhimõtted on olulised ettevõtte jätkusuutlikuks toimimiseks ja kulude vähendamiseks. Nii Grabowska (2020, p. 36), kes uuris oma töös ettevõtte varude liikumise laopidamise süsteemi kasutamist, vähendamaks kulusid ja hoidmaks varusid kontrolli all kui ka Cancro (2022, p. 101), kes uuris juhtimise seoseid lao haldamisega, jõudsid järeldusele, et varude haldamise tavadel on otsene mõju ettevõtete organisatsioonilistele tulemustele, kuna see vähendab varude hoidmis- ja tellimiskulusid. Betlem (2016, lk 13) uuris oma töös, kui oluline on varude sisekontrollisüsteem, selle vajalikkus ettevõtte kasumi saamiseks ja mõju majandustulemusele. Käesolev töö toob eelnevate uuringutega võrreldes täiendavalt välja finantsanalüüsi vajalikkuse varude arvestuses ja võimalikud ohukohad, millele on vaja tähelepanu pöörata inventuuride tegemisel ja varude haldamisel, et vältida liigset laovarude kogunemist.

Lähtuvalt eelnevast on lõputöö probleem sõnastatud küsimusena: kuidas on võimalik efektiivselt läbi viia inventuure ja laoarvestust?

Tulenevalt probleemist on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on nõuded laoarvestusele ja inventuuride tegemisele?
2. Milliste suhtarvude abil saab parimal viisil varude arvestust laos tagada?

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada varude kasutuse efektiivsus ja inventuuride olulisus väikeettevõtja laoarvestuses.

Tulenevalt eesmärgist püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

1. Analüüsida ja süstematiseerida juhtimisarvestuse, varude halduse ja inventeerimise teoreetilisi lähtekohti.
2. Analüüsida inventuuride läbiviimist ning teostada finantsanalüüs laoarvestuse efektiivsuse osas.
3. Seostada teooriat ja uuringu tulemusi ning teha ettepanekud väikeettevõtja laoarvestuse ja inventeerimise korralduse arendamiseks.

Käesoleva lõputöö eesmärgist ja püstitatud uurimisülesannetest tulenevalt kasutatakse kombineeritud kvantitatiivset ja kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivse ehk hindava uuringu analüüsi meetodil viiakse läbi finantsanalüüs aastatel 2018-2022. Finantsanalüüsi abil on võimalik majandusüksuse jätkusuutlikkusest koostada terviklik pilt.

Süsteemiline finantsanalüüs võimaldab saada teavet konkreetse organisatsiooni maksevõime, bilansi likviidsuse, finantsstabiilsuse jms kohta. Selline teave pakub huvi nii välis- kui ka sisekasutajatele, kuna selle info alusel kujundatakse ettevõtte edasist strateegiat ettevõtte kasvuks ja seeläbi luuakse tingimused ettevõtte kui terviku majandusliku jätkusuutlikkuse tagamiseks. (Банникова, *et al.*, 2022, стр. 109)

Kvalitatiivse analüüsi meetodil viiakse läbi osalusvaatlus. Osalusvaatlus tähendab seda, et vaatleja viibib uuringu meetodi jaoks sobivas grupis teatud aja jooksul, jälgib grupi käitumist, kuulab millest räägitakse nii omavahel kui ka tööprotsessis ja küsib küsimusi. Vaatleja eesmärk on tavaliselt koguda täiendavaid andmeid ja dokumente. (Bryman, 2012, p. 432) Osalusvaatluse tulemusel on võimalik aru saada kuidas toimub ettevõttes inventuuri tegemise protsess.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, milleks on teoreetiline ja empiiriline osa. Lõputöö teoreetiline osa põhineb erinevatel teadusallikatel. Teoreetilises osas käsitletakse finantsjuhtimise, varude haldamise ja inventeerimise põhimõtteid ning kirjeldatakse nende tegevustega seotud protsesse. Samuti kirjutatakse selles peatükis finantsanalüüsi ja finantssuhtarvude olemusest ja vajalikkusest ning finantsanalüüsi koostamise meetoditest.

Empiirilises osas antakse ülevaade uurimismetoodikast, analüüsitavast ettevõttest üldiselt, viiakse läbi suhtarvude analüüs ning võrreldakse saadud tulemusi Statistikaameti

koduleheküljel asuvate jaekaubanduse, välja arvatud mootorsõidukid ja mootorrattad, tegevusala asendikeskmise suhtarvude näitajatega aastatel 2016 ja 2017. Tehakse ettepanekud väikeettevõtja laoarvestuse ja inventeerimise korralduse arendamiseks. Analüüsitakse väikeettevõtja majandusaasta aastaaruanded perioodil 2018-2022. Aastaaruandest bilanss ja kasumiaruanne (vt lisa 1 ja 2) saadi organisatsiooni raamatupidajalt. Arvutuste ja tabelite koostamisel on kasutatud tabelarvutustarkvara *Microsoft Excel*.

# 1. JUHTIMISARVESTUSE ROLL VARUDE HALDAMISES

## 1.1 Juhtimisarvestuse olemus ja vajalikkus

Selles alapeatükis selgitatakse läbi teaduskirjanduses kajastatu, mis on juhtimisarvestus ning miks on see ettevõtete jaoks oluline. Lisaks kirjeldatakse, milleks on vaja kulude juhtimist ja kuidas see mõjutab ettevõtete edukust ning kuidas võiks reageerida muutustele majanduses majanduskriiside olukorras. Täiendavalt kirjeldatakse, miks on juhtimisarvestuses logistika oluline ja kuidas mõjutavad äritegevust juhtkonna otsused.

Juhtimisarvestus on üks osa majandusarvestuse süsteemist, mis hõlmab finantsarvestust, kuluarvestust, finantsaruannete analüüsi ja audiitorkontrolli (Alver & Alver, 2009, lk 61). Марущак (2014, стр. 139) toob välja, et juhtimisarvestuse aluseks juhtimissüsteemis on ettevõtte eduka toimimise tagamine. Juhtimisarvestuse areng toob kaasa juhtimismeetodite tähtsuse tõusu ja muutused juhtimismeetodites. Toimub planeerimis-, arvestus-, analüüsi- ja kontrollimeetodite ühendamise protsess ühtseks info vastuvõtmise ja töötlemise ning selle põhjal juhtimisotsuste tegemise süsteemiks. (Марущак, 2014, стр. 139)

Samuti rõhutab Марущак (2014, стр. 136), et varude juhtimisarvestus on oluline osa juhtimisarvestuses. Kui arvestada, et varude juhtimisarvestus on eelkõige varude tõhus juhtimine, siis selle definitsiooni mõte seisneb varude liikumise kvaliteedi juhtimise vajadustes. Selle definitsiooni tõlgendamisest võib väita, et juhtimissüsteem viib kulud optimaalse tasemeni. Eeltoodu kinnitab veelkord, et ettevõtte põhieesmärk on kasumi teenimine ja seetõttu on kogu tegevus suunatud selle maksimaalsele tõstmisele. (Марущак, 2014, стр. 136)

Maailm on pidevas muutumises ja selleks, et selles hästi toimida, on vaja olla paindlik ja kiire kohanemisvõimega. Janus (2021, str. 44) toob välja, et need ettevõtjad, kes lähenevad enda ettevõttele terviklikult, võivad koheselt reageerida üldistele muutustele nii juhtimises ja kulude juhtimises ning see on äärmiselt oluline. Selline lähenemine kulude juhtimisele võimaldab kiiresti märgata ohukohti ja neid parandada. Kaasaegsed



kulude juhtimise meetodid loovad organisatsioonis töökultuuri, milles kõik selle osalejad püüavad süstemaatiliselt, vastavalt organisatsiooni strateegiale, optimeerida kulusid, vältides raiskamist ja kõrvaldades tootmisprotsessi kadusid enne nende tekkimist. Juhtide roll on selles protsessis oluline. Juhid peavad viivitamatult muutustele reageerima ja olema valmis oma pädevusi pidevalt arendama. (Janus, 2021, str. 44)

Olenemata sellest, kui kaua kestab kriis, peavad ettevõtted olema valmis nii väiksema nõudluse kui ka väiksema likviidsuse ja sügavama kriisi ajastuks. Todorović (2011, p. 207) rõhutab, et esimene asi, mida juhid peaksid tegema on säästmine kõigil tasanditel, seejärel läbirääkimised pankadega laenude refinantseerimiseks ning põhitegevuse funktsiooni mittekuuluvate varade müük. Kõige viimane säästmisvõimalus peaks olema töötajate koondamine. Tuleks astuda vajalikke samme, et panna pausile kõik investeeringud, mis pole tingimata vajalikud ja kiireloomulised ning jätkata investeerimist kõigesse, mis eristab ettevõtet konkurentidest. Kui turgu ei ole, ei tohiks tootmist suurendada, sest varu võib sel juhul tähendada täiendavat kahjumit. Vajalik oleks kõikide kulutuste vähendamine, sealhulgas püsikulud, muutuvad kulud, otsesed ja kaudsed kulud lisaks administratiivseid kulud ning samuti on oluline tootmisprotsesside ratsionaliseerimine. (Todorović, 2011, p. 207)

Iershova, *et al.* (2021, p. 775) soovib kaaluda võimalust rakendada raamatupidamis- ja finantstehnoloogiaid koos kriisigrupi kuuluvate finants- ja raamatupidamistöötajate pädevuste samaaegse laiendamisega, kuna organisatsioonilisi muutusi iseloomustab märkimisväärne inerts, mistõttu ei ole võimalik kiiresti kohaneda juhtimissüsteemi muutustega. Kui finants- ja raamatupidamistöötajad on piisavalt pädevad, aitab see vähendada raamatupidamis- ja finantstöötajate vastupanu muutustele ettevõtetes kriisiohjamise mehhanismi rakendamisel (Iershova, *et al.*, 2021, p. 775). Eelpooltoodud uuringutest järeldub, et tegeledes juhtimisarvestusega õigel ajal ja tehes kriisi vältimiseks õigeid otsuseid, võib kriisist välja tulla väiksemate kuludega.

Veel üks oluline aspekt juhtimisarvestuses on logistika, eriti neile, kes tegelevad keerukama äritegevusega ja ettevõtlusega globaalses mastaabis. Dobroszek, *et al.* (2020, p. 172) on veendunud, et logistika on ärifunktsioon, mis muudab sujuvamaks kõik ettevõtte sisesed ja välised protsessid. Nii juhtimisarvestus kui ka logistika on muutunud kaasaegse ettevõtluse strateegilisteks valdkondadeks. Kaasaegsed turutingimused

tähendavad aga seda, et logistika ning seega ka selle juhtimine ja tarneahela juhtimine nõuab uusi teadmisi. Seetõttu vajavad need valdkonnad täiendavat teabetuge. Juhtimisarvestus pakub sellist tõestatud tuge näiteks tootmistegevuses. Rakendades tööriistu ja meetodeid logistika või tarneahela jaoks, võib see kontseptsioon avaldada tõhusat mõju operatiivsele ja strateegilisele juhtimisele, see tähendab finantstulemusele ja väärtusele, pakkudes nii finants- kui ka mittefinantsteavet. (Dobroszek, *et al.*, 2020, p. 172)

Horvat & Mojzer (2019, p. 18) uurisid, kas ettevõtte suurus on oluline juhtkonna otsuste tegemisel raamatupidamises. Nad leidsid, et enamik ettevõtteid toetab spetsiaalse kontrollteenuse korraldamist ning ettevõtte suurus ei mõjuta raamatupidamisjuhi kuulumist ettevõtte juhtkonda. Keskmise suurusega ettevõtete kontrollimist tuleks korraldada raamatupidamisosakonnas ning juhindudes juhtimisarvestuse olulisusele tuleks keskmise suurusega ettevõtete raamatupidamisjuhtidel osaleda juhtimisotsuste tegemisel. (Horvat & Mojzer, 2019, p. 18)

Samas Tenhunen & Danielescu (2018, p. 42) rõhutavad, et raamatupidajad on tugevalt orienteeritud raamatupidamisarvestusele, kus neil puudub selge arusaam juhtimisarvestuse tähtsusest ja ettevõtte juhtimise tööriistadest. Teine probleem on selles, et juhtkond ei ole piisavalt määratlenud enda infovajadusi ja tutvustanud seda infot ettevõtte raamatupidamistöötajatele (Tenhunen & Danielescu, 2018, pp. 41-42).

Sellest tulenevalt peaks iga ettevõtte juhtkond tegema koostööd raamatupidajatega, andes neile võimalikult rohkelt infot otsuse tegemise planeerimisel ning arvestades raamatupidajalt saadud informatsiooni ettevõtte üldseisu kohta ning alles siis nende andmete põhjal vastu võtma otsuseid. Seda väidet kinnitavad ka Caillouet & Lapeyre (1992, p. 24), märkides, et eduka strateegilise juhtimise protsessi tagab kvaliteetne raamatupidamise infosüsteemi poolt antav tagasiside ettevõtte juhtkonnale. Ettevõtted toetuvad jätkuvalt tavapärasematele juhtimisarvestuse tavadele, mitte värskematele välja töötatud "strateegilistele" tavadele, nagu tegevuspõhine juhtimine ja tasakaalustatud tulemuskaart. Juhtimisarvestuse praktikute arvates saaks äritegevust paremaks muuta, kui tippjuhtkond laiendaks paljude juhtimisarvestuse meetodite kasutamist. (McLellan, 2014, pp. 61-62) Veel üks oluline aspekt juhtimisarvestuses on rahavoogude juhtimine.

Arvestades strateegilise juhtimisarvestuse rolli finantsvoogude juhtimisel, tuleb märkida, et organisatsiooni finantstegevuse oluliseks osaks on finantssuhted, see tähendab rahaliste vahendite moodustamise, jaotamise ja kasutamise seotud subjektide vahelised majandussuhted, mis rahuldavad nende erinevaid vajadusi (Vetrov, *et al.*, 2017, p. 433). Vetrov, *et al.* (2017, p. 433) rõhutab, et organisatsiooni finantsseisundi hindamisparameetrite süsteem peaks hõlmama kõiki selle aspekte, nimelt rahalist jätkusuutlikkust, maksevõimet, likviidsust ja äritegevust. Raamatupidamise oluliseks suunaks on ettevõtte rahavoogude strateegiline juhtimisarvestus. Just rahavoogude strateegiline juhtimisarvestus võimaldab ettevõtte finantsvoogude jälgimiseks õigesti seadistada infobaasi, mis vastab turumajanduse suundumustele ja võimaldab teha optimaalseid juhtimisotsuseid. (Vetrov, *et al.*, 2017, p. 434)

Kokkuvõtvalt selgus, et juhtimisarvestus on ettevõtte toimimise tagamiseks vajalik tegevus ja varude juhtimisarvestus on oluline osa juhtimisarvestuses. Selgus ka, et ettevõtjad peavad olema valmis erinevateks situatsioonideks, arvestades muutuvat maailma ja majandust. Kui tegeleda juhtimisarvestusega õigel ajal on võimalik teha õigeid otsuseid isegi siis, kui nad tulevad ootamatult. Sellisel juhul tuleb kindlasti vaadata olukorda laiemalt ja kontrollida kõiki suundasid juhtimisarvestuses, sealhulgas logistika. Võimalikult palju teha koostööd raamatupidamisosakonnaga ja hoida kontrolli all ettevõtte rahavoogusid.

## **1.2 Varude arvestuse ja haldamise põhimõtted**

Selles alapeatükis selgitakse läbi teaduskirjanduses kajastatu, mis on varud ning miks on varude haldamine vajalik. Lisaks antakse ülevaade varude arvestuse põhialustest ja riskidest, mis võivad tekkida seoses varude arvestusega. Täiendavalt kirjeldatakse, kuidas vältida riske, millised süsteemid ja meetodid eksisteerivad ja miks on oluline raamatupidamisprogrammide kasutamine varude arvestuses.

Alver & Alver (2009, lk 208) defineerib varu kui osa käibevarast, mida kasutatakse toodete valmistamiseks, teenuste osutamiseks või (edasi)müügiks. Raamatupidamises võetakse varaobjektid arvele nende soetamise momendil tegelikus soetushinnas, kulutused nende tekkimise momendil tegelikus väärtuses (Alver & Alver, 2009, lk 69).

Varude haldamise eesmärgil võtavad ettevõtjad tavaliselt kasutusele varude arvestuse ja haldamise kas pideva või perioodilise laoseisu süsteemi alusel. Pidevas varude laoseisu süsteemis on vaja varude kontode olekut värskendada iga kord, kui ostetakse või müüakse varusid. Perioodilises varude laoesius süsteemis värskendatakse varude konto olekut mingi teatud perioodi jooksul, kas kord kuus, kvartalis või aastas. Nende kahe meetodi erinevus seisneb selles, et perioodilise süsteemi varude saldo näitab seda "mis on käes", samas kui pideva süsteemi korral näitab see "mis peaks olema käes". (Verma, 2015, p. 55) Varude arvestuse põhialuseks on soetusmaksumus. Soetusmaksumus sisaldab kõiki kulutusi, mis on vajalikud kaupade soetamiseks ja igapäevaseks müügiks. (Weygandt, *et al.*, 2005, p. 345) Varude hindamise meetodid on (Weygandt, *et al.*, 2005, pp. 312-315):

- ühiku individuaalhinna meetod. See meetod jälgib kauba tegelikku füüsilist liikumist ja iga laokaup on märgistatud või kodeeritud. See meetod on kõige täpsem, kuna see võtab arvesse iga ühiku täpset maksumust.
- FIFO meetod. FIFO (first-in, first-out) meetod eeldab, et kõige varem ostetud kaubad müüakse esimesena. FIFO meetodi puhul kajastatakse müüdud kauba soetusmaksumusena esimesena kõige varem ostetud kaupade kulutused.
- kaalutud keskmise soetushinna meetod. Keskmise maksumuse meetod eeldab, et müügil olevad kaubad on ühe ühiku maksumusega samad (keskmised). Üldiselt on sellised kaubad identsed. Selle meetodi kohaselt jaotatakse müügiks saadaolevate kaupade maksumus kaalutud keskmise ühikuhinna alusel.

Pruthi (2017, lk 103) toob välja, et varude haldamine on süstemaatiline lähenemine varude hankimisele, ladustamisele ja müümisele – nii toorained (komponendid) kui ka valmistooted (tooted). Ärilises mõttes tähendab varude haldamine õiget laoseisu, õiges kohas, õigel ajal ning õigete kulude ja hindadega (Pruthi, 2017, lk 103).

Canco (2022, p. 94) rõhutab, et varud on vastuolulised, kuna nii varude elementide puudumise kui ka nende liigse olemasoluga kaasneb kulu. See muudab laoseisud ettevõtluses keskseks probleemiks, mis nõuab kvalifitseeritud lahendust. Ettevõtte juht peaks varude haldamisel arvestama ka asjaoluga, et nõudlus toodete ja teenuste järele on mõnel juhul juhuslik suurus. (Canco, 2022, p. 94) Seetõttu peaks juht olema varude koguse suhtes ettevaatlik, kuna esineda võib kaks olukorda (Canco, 2022, p. 94):

- risk tellida vähem kui nõudlus. Sel juhul seistakse silmitsi reserve lõppemise kuludega.
- risk tellida rohkem kui nõudlus, seetõttu seistakse silmitsi tarbetu tellimise ja ülemääraste hoolduskuludega.

Jonsson & Mattsson (2008, p. 1811) enda uurimuses on jõudnud järeldusele, et varudega seotud riskide vältimiseks oleks vaja kasutusele võtta materjalivarude planeerimise meetodid. Materjalivarude planeerimise meetodite kasutamine on erinev sõltuvalt sellest, kus neid rakendatakse, kas laovarud paiknevad tootmisettevõttes või turustustegevuses. Materjalivarude planeerimise meetodi rakendamise viisid mõjutavad selle tajutavat jõudlust. Selleks, et materjalivarude planeerimist edukalt juhtida, on oluline materjalivarude planeerimise meetodite rakendamine ja eelkõige planeerimisparameetrite kindlaksmääramine ja ülevaatamine. Igas planeerimise ja kontrollimise olukorras on erinevad planeerimistingimused ning sellel võib olla ka otsene mõju planeerimise tulemuslikkusele. Selliste tingimuste hulka kuuluvad näiteks materjalivarude planeerimise meetodi puhul töötajate hariduse ja teadmiste tase, juhtkonna pühendumus, organisatsiooniline ülesehitus ning planeerimise ja kontrolli toimimine, planeerimiseks ja kontrollimiseks kasutatav aeg, inventuuri täpsus ja tööaja täpsus. (Jonsson & Mattsson, 2008, p. 1811)

Samas Stojkanović, *et al.* (2021, p. 196) on jõudnud järeldusele, et riskide vähendamiseks oleks vaja kasutada sellist süsteemi, mida nimetatakse võrdseks tootmiseks, mõnikord kasutatakse nimetust "Toyota tootmissüsteemiks". Võrdse tootmise süsteem põhineb kaupade ja materjalide tarnimisel täpselt siis, kui on neid vaja ja kuhu vaja. Voog läbi turustuskanali või tarneahela peaks olema lihtne ja ilma ootamiseta. Ideaalne oleks, kui ettevõttes ei oleks laoseisu kuni nende tarbimise hetkeni, see tähendab kuni müügihetkeni, kuid seda ideaali on raske saavutada. Just selline varude tase võimaldab head finantsstabiilsust ja seeläbi maksevõimet koos kuludega varude hoidmise finantseerimise vähendamine madalaimale tasemele, mis väljendub brutokasumi kasvus. (Stojkanović, *et al.*, 2021, p. 196)

Varude arvestuse veel üks väga oluline osa on selle korrektne arvestus. Selleks, et varude arvestuse pidamine oleks lihtne, on olemas erinevad raamatupidamisprogrammid. Nende

programmide sisse on integreeritud spetsiaalsed tarkvarad, mis võimaldavad mugavalt pidada varude arvestust.

Raamatupidamisprogrammide kaudu toimub protsesside automatiseerimine, mis võimaldab registreerida raamatupidamisinfot ühtsete põhimõtete ja nõuete järgi. Samuti annab see võimaluse sünkroniseerida teiste süsteemidega. Programme on võimalik seadistada vastavalt kasutajate soovile. Kuna info asub ühes tarkvaras, siis selline süsteem võimaldab teha raamatupidamise ja majandusanalüüsi, mis omakorda aitab juhte ettevõtte juhtimises ja planeerimises. (Супрунова & Кирилюк , 2017, стр. 248)

Kokkuvõtvalt selgus, et eksisteerib kaks varude halduse süsteemi, milleks on pidev ja perioodiline. Selgus ka, et varud võetakse arvele soetusmaksumuses ja selleks on erinevaid varude hindamise meetodeid nagu ühiku individuaalhinnas, FIFO või kaalutud keskmise soetushinna meetod. Samas selgus, et varud võivad olla seotud erinevate riskidega ja selleks, et vältida riske oleks vaja kasutusele võtta materjalivarude planeerimise meetodeid või kasutada "Toyota tootmissüsteemi". Selgus ka, et raamatupidamisprogrammide kasutamist on vaja selleks, et varude arvestus oleks mugav ja korrektne.

### **1.3 Varude inventeerimise põhimõtted ja protsess**

Selles alapeatükis selgitatakse laos mõistet, selle põhimõtteid ja varude inventeerimise protsessi. Põhjendatakse, miks ettevõtte laos peab olema korrektne ja läbimõeldud ja miks laoarvestus on oluline tegevus inventuuride tegemise puhul ning kuidas inventuuri tegemise protsess peab olema organiseeritud.

Ladus on iga tarneahela oluline komponent. Ladustamine puudutab kaupade vastuvõtmist, ladustamist, tellimuste komplekteerimist ja saatmist. (Ballestín, *et al.*, 2020, p. 1699) Юрьевич (2019, стр. 402) tähistab sõna "ladus" kui suuri pindasid, kuhu on investeeritud palju raha, aega, vaeva ja muid ressursse. Kuid see ei pruugi alati nii olla, kõik sõltub sellest, millega tegeleb ettevõtja ja kuidas on organiseeritud varude haldamise protsess.

Pavlov (2015, p. 51) peab oluliseks, et ettevõtte varude kontrollimise süsteemi eesmärk on tagada ressursside kaitset ja säästmist. Kaitse tähendab piisava koguse kauba pakkumist, et rahuldada nõudlust teatud kauba vastu. Säästmine tähendab varude kontrollimise protsessi organiseerimist sellisel viisil, et vähendada ostetavate varude mahu tõttu tekkinud kulusid. Hea varude kontroll on kindlasti edu võti erinevate finants- ja turundus- ning tootmisprobleemide lahendamisel. (Pavlov, 2015, pp. 51-52) Weygandt, *et al.* (2005, p. 324) rõhutavad, et kontrolli oluline omadus on vastutuse määramine konkreetsetele töötajatele. Kontroll on kõige tõhusam, kui antud ülesande eest vastutab ainult üks inimene (Weygandt, *et al.*, 2005, p. 324).

Inventeerimine ehk inventuur on majandusüksuse arvel oleva vara allesoleku ja seisukorra kontrollimine eesmärgiga viia jooksva arvestuse andmed vastavusse tegeliku olukorraga. Ühtlasi kontrollitakse inventuuri abil ka jooksva raamatupidamisarvestuse õigsust. Inventeerimise kaudu saadakse ka täiendavat infot loomulike kadude, raiskamiste ja riisumiste kohta. (Alver & Alver, 2009, lk 216) Inventuuri käigus loetakse kõik varud üle. Paljud ettevõtjad teevad inventuuri aasta lõpus. Inventuuri tegemine vaid kord aastas võib äritegevust oluliselt häirida. Kui ettevõtja leiab lahknevuse, on tervele aastale tagasi vaadates väga raske leida, kus on probleem ja millest see tekkis. (Maulana & Widjaja, 2020, p. 6) Inventuuride tegemisel esinevate vigade minimeerimiseks peaks ettevõtte järgima sisekontrolli põhimõtteid ja tavasid, mis kaitsevad laoseisu (Weygandt, *et al.*, 2005, p. 302):

1. loendamist peaksid tegema töötajad, kellel ei ole inventuuri eest vastutust.
2. iga loendur peaks kindlaks tegema iga laoartikli autentsuse. Näiteks, kas igas karbis on neli lehtkooki? Kas iga pudel likööri on täis või vaid osaliselt täidetud?
3. teine töötaja peaks tegema teise see tähendab uue loenduse.
4. kasutada tuleks eelnevalt nummerdatud varude silte. Arvestada tuleks kõigi laomärgistega.
5. loenduse lõpus peaks määratud juhendaja kontrollima, et kõik laoartiklid oleksid märgistatud ja et ühelgi kaubal poleks rohkem kui üks silt.

Pärast tegeliku laoseisu tuvastamist kirjutatakse varude kogused kokkuvõtte lehtedele. Täpsuse tagamiseks peaks kirjet kontrollima teine töötaja. Hiljem rakendatakse kogustele ühikuhind, et määrata lao kogumaksumus. (Weygandt, *et al.*, 2005, p. 302) Verma (2015,

p. 56) toob välja, et inventuuri tegemise käigus on võimalik aru saada, millised kaubad on laos kaua seisnud ja palju neid üldse laos on. Need varud, mis kasutult seisavad, oleks vaja kindlasti kuludeks kanda, et inventuuri aruanne (laoseis) oleks maksimaalselt täpne ja korrektne (Verma, 2015, p. 56).

Verma (2015, p. 56) rõhutab, et vananenud varud on osa olemasolevast laost, mida ei saa kasutada (tooraine) ega müüa (valmistooted) ja varude vananemine võib olla tingitud:

- kaupadest, mida kliendid enam ei osta;
- liigsest varude ostmisest (tooraine või valmistoodang);
- uue tehnoloogia arendamisest (nt tootedisaini muutus).

Vananenud varude tekkimise vältimiseks oleks vaja õigeaegselt kontrollida varud üle. Kui varud kontrollitakse regulaarselt üle, siis vananenud varude kogus on iga ajaperioodi jooksul väiksem, see tähendab, et mahakandmiskulud on minimaalsed. Kui lao koguseid kontrollitakse harva, näiteks kord aastas, siis lõpptulemus võib olla selline, et mahakandmisele kulub suur kogus vananenud varudest, mis toob kaasa suured kulud. (Verma, 2015, p. 56)

Guo *et al.* (2020, p. 6914) on jõudnud järeldusele, et kaubandustoodete tagastamisel on oluline mõju ettevõtete kasumlikkusele ja funktsionaalse või ilma defektita tagastused moodustavad tegelikkuses olulise osa sellest tulust. Nad toovad uurimistöös välja lahendused, kuidas saab vältida lisakulusid kauba tagastamise puhul. Kui kauba tagastamine on põhjustatud kauba defektist või rikkumisest, siis suurendab tagastamine töökulusid ja defektidega kaubaga seotud parandamis- ja transpordikulusid. Lahenduseks võiks panustada rohkem kaupade kvaliteedile, et vähendada tagastamiskulusid. Kasutatud toodete tagastamine ilma kvaliteediprobleemideta suurendab tagastamist ja kogukulusid võrreldes uute toodete tagastamisega. Seetõttu on kulude seisukohast kasulik nõuda tagastamiste eest trahvi või varude taastamise tasu. Kuna aga kogukulu kasv ei ole märkimisväärne, tuleks klientide kaotuse vältimiseks määrata trahv väikeses vahemikus ning sellest võib loobuda, kui müügikasvul on kulude kontrollimisest suurem prioriteet. (Guo, *et al.*, 2020, p. 6914)

Kokkuvõtvalt selgus, et on oluline hoida kontrolli all laovarud, et tagada ressursside kaitset ja säästmist. Samas, et laovarude kontroll oleks tõhusam, peab varude eest



vastutama üks inimene. Selgus ka, et inventeerimine on vajalik mitte ainult selleks, et viia jooksva arvestuse andmed vastavusse tegeliku olukorraga, vaid ka selleks, et saada täiendavat infot loomulike kadude, raiskamiste ja riisumiste kohta. Igas ettevõttes võib tekkida olukord, kus tuleb välja, et laos on vananenud varud. See võib olla tingitud erinevatest põhjustest ning selleks, et vältida olukorda, tuleb varud õigeaegselt üle kontrollida. Selgus ka, et kaupade tagastamisel on suur mõju ettevõtete kasumlikkusele, kuna tagastamisega kaasnevad lisakulud.

## 1.4 Finantsanalüüsi ja -suhtarvude eesmärgid ja etapid

Selles alapeatükis selgitatakse, mis on finantsanalüüs ja finantsuhtarvud, nende vajalikkus ning milliste meetodite ja etappide kaudu saab finantsanalüüsi läbi viia.

Finantsanalüüsi eesmärk on anda juhtidele kasulikku infot ettevõtte finantsolukorra kohta. Finantsanalüüsi käigus koostatud finantsaruanded on loodud selleks, et aidata kasutajatel tuvastada olulisi seoseid ja trende. (Meigs, *et al.*, 2001, p. 564) Chrobocińska (2020, p. 28) toob välja, et äripraktikas kasutavad ettevõtted finantsseisundi hindamiseks sageli erinevaid vahendeid. Teabe puudumine või üleküllus võib aga häirida ettevõtte finantsseisundi hindamise protsessi (Chrobocińska, 2020, p. 28). Finantsaruannete analüüsimisel kasutavad juhid tavaliselt erinevaid analüütilisi meetodeid. Näiteks võrdlus, kõrvalekalded, suhtelised väärtused (suhted), erinevad statistilised meetodid jne. (Karanovic, *et al.*, 2010, p. 76) Finantsanalüüsi läbi viimiseks kasutatakse järgmisi meetodeid (Karanovic, *et al.*, 2010, pp. 76-78):

- vertikaalanalüüs. Vertikaalanalüüsi abil analüüsitakse finantsaruannete näitajate osakaalu ning leitakse näitajate vahelisi seoseid. Vertikaalanalüüsis analüüsitakse eelkõige bilanssi, kasumiaruannet ja rahavoogude aruannet. Vertikaalses bilansi analüüsis analüüsivad juhid ühelt poolt varade ning teiselt poolt kohustiste ja omakapitali efektiivset kasutust.
- horisontaalanalüüs. Horisontaalanalüüsi abil leitakse seos tulude ja kulude kasvu vahel, see tähendab, et ühe aasta kasumi suurenemine toob kaasa varade, kohustiste ja omakapitali kasvu.

- suhtarvude analüüs. Finantssuhtarvud peegeldavad finantsaruannete üksikute osade loogilisi kombinatsioone. Finantssuhtarvude abil saab juht jälgida, kuidas toimib ettevõtte tervikuna.

Finantssuhtarvude analüüsi läbiviimist võib jagada kolme etappi (Atrill & McLaney, 2002, p. 190):

- esimene etapp on uurimist vajavate põhinäitajate ja seoste kindlaksmääramine. Selle etapi teostamiseks peab olema selge, kes on analüüsi sihtkasutajad ja miks nad seda vajavad.
- teine etapp on arvutada suhtarvud, mida peetakse konkreetsete kasutajate jaoks sobivaks ja millist eesmärki nad tahavad nende kaudu saavutada.
- kolmas etapp on suhtarvude tõlgendamine ja hindamine. Tõlgendamine on näitajate uurimine koos sobiva võrdlusaluse ja muu infoga, mis võib olla asjakohane. Seejärel saab kindlaks teha arvutatud suhtarvude olulisuse. Hindamine on hinnangu andmine suhtarvude arvutamisel ja tõlgendamisel saadud näitajate kohta.

Atrill & McLaney (2002, p. 187) toovad välja, et finantssuhtarvused saab kasutada finantsseisundi ja tulemuslikkuse erinevate aspektide uurimiseks ning neid kasutatakse laialdaselt planeerimise ja kontrolli eesmärgil. Neid saab kasutada ettevõtte finantsseisundi hindamiseks ja juhtkond saab neid kasutada mitmesugustes otsustes, mis hõlmavad selliseid valdkondi nagu kasumi planeerimine, hinnakujundus, käibekapitali juhtimine, finantsstruktuur ja dividendipoliitika (Atrill & McLaney, 2002, p. 187). Samas Keown, *et al.* (2002, p. 63) rõhutavad, et finantssuhtarvud aitavad tuvastada ettevõtte mõningaid tugevaid ja nõrku külgi. Suhtarvud annavad kaks võimalust ettevõtte finantsandmete sisukaks võrdlemiseks. Suhtarvude abil saab uurida suhtarvused läbi aja (näiteks viimase viie aasta kohta), et tuvastada mis tahes trendi ja saab võrrelda ettevõtte suhtarve teiste ettevõtete omadega. (Keown, *et al.*, 2002, p. 63)

Finantssuhtarvud pakuvad kiiret ja suhteliselt lihtsat vahendit ettevõtte finantsseisundi uurimiseks. Suhtarv väljendab ühe finantsaruannetes esineva arvu seost mõne teise seal esineva näitajaga (näiteks puhaskasum seotud kapitaliga) või mõne ettevõtte ressursiga. Suhtarvude abil saab võrrelda erinevate ettevõtete finantsseisundit. Ettevõtete vahel võib

esineda erinevusi tegevuse ulatuses ja seega võib iga ettevõtte teenitud kasumi otsene võrdlus olla eksitav. (Atrill & McLaney, 2002, p. 187)

Suhtarvud saab rühmitada teatud kategooriatesse, millest igäüks peegeldab finantstulemuse või positsiooni konkreetset aspekti (Atrill & McLaney, 2002, p. 188). Järgmised laiemad kategooriad on kasulikuks aluseks käsitletavate finantssuhtarvude olemuse selgitamiseks (Atrill & McLaney, 2002, pp. 188-189):

- kasumlikkus. Ettevõtete loomisel on peamine eesmärk teenida kasumit. Kasumlikkuse suhtarvud annavad ülevaate selle eesmärgi saavutamise edukusest. Need väljendavad teenitud kasumit (või kasumit mõjutavaid arve, nagu üldkulud) seoses muude finantsaruannete võtmenäitajatega või mõne äriressursiga.
- tõhusus. Suhtarvused võib kasutada selleks, et mõõta tõhusust, millega teatud ressursse on ettevõttes kasutatud. Neid suhteid nimetatakse ka aktiivsuse suhtarvudeks.
- likviidsus. Ettevõtte püsijäämiseks on ülioluline, et aeguvate kohustuste täitmiseks oleks piisavalt likviidseid ressursse. Võib arvutada teatud suhtarve, mis uurivad likviidsete ressursside ja lähitulevikus tasumisele kuuluvate võlausaldajate vahelist suhet.

Kõige olulisemad käibevarad on sularaha, tasumata arved ja varud. Varadest on varud sageli suurimad. Kuna varud on suhteliselt suured, siis selle kontrollimisel võib tekkida vigu. Isegi väike viga varude kontrollimisel võib oluliselt mõjutada ettevõtja puhastulu. Varude hindamise vead mõjutavad mitmeid bilansi kirjeid, sealhulgas käibevara, käibevara suhet (käibevara ja lühiajaliste kohustiste suhe) ja omakapitali kogusummat. See mõjutab ka kasumiaruande võtmenäitajaid, sealhulgas müüdüd kaupade maksumust, brutokasumit ja puhaskasumit. (Meigs, *et al.*, 2001, p. 307)

Kokkuvõtvalt selgus, et finantsanalüüs võib anda juhtidele kasulikku infot ettevõtte finantsolukorra kohta. Selgus ka, et finantsanalüüsi läbiviimiseks kasutatakse kolme meetodit: horisontaal-, vertikaalanalüüs ja suhtarvude analüüs. Ning finantssuhtarvude analüüsi läbi viimist võib jagada kolme etappi. Varude laovarvestuse hindamiseks on sobilik kasutada finantsanalüüsist suhtarvude analüüsi, kuna finantssuhtarvud peegeldavad efektiivselt varude kasutust. Varud moodustavad enamustes

organisatsioonides suurema osa käibevarast, seetõttu on nende kontroll oluline, sest isegi väike viga võib oluliselt mõjutada puhastulu.

## 1.5 Finantssuhtarvude arvutamise meetodid

Selles alapeatükis selgitatakse, milliseid meetmeid kasutatakse, et saada ettevõtte jaoks vajalikke andmeid läbi suhtarvude analüüsi. Samuti selgitatakse, millised suhtarvud hindavad ettevõtte likviidsust ja efektiivsust.

Enamlevinud likviidsuse näitaja on lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (vt valem 1). Selle näitaja abil saab teada, kui kiiresti ettevõtte likviidsed varad (tasumata arved ja varud) konverteeritakse rahaks. (Keown, *et al.*, 2002, p. 64)

**Lühiajaline võlgnevuse kattekordaja** (*current ratio*) = käibevarad / lühiajalised kohustised (1)

Mida kõrgem on kattekordaja, seda likviidsem on ettevõtte. Paljud kreditorid ja muud lühiajalised võlausaldajad on traditsiooniliselt uskunud, et näitaja peaks olema vähemalt 2 kuni 1, siis saab väita, et ettevõttel on hea maksevõime tase. (Meigs, *et al.*, 2001, p. 573) Samas kõrge koefitsiendiga suhe võib omanikule vihjata seda, et ettevõttes on palju mittetootlikku varu (Karanovic, *et al.*, 2010, p. 78).

Happetesti suhe ehk maksevõime kordaja kujutab endast rangemat likviidsuse testi (vt valem 2). Võib väita, et paljude ettevõtete jaoks ei saa varusid kiiresti sularahaks konverteerida. Seetõttu võib olla parem jätta see konkreetne vara mis tahes likviidsusnäitaja hulgast välja. (Atrill & McLaney, 2002, p. 203) Happetesti suhe põhineb sellel ideel ja kordajat arvutatakse järgmiselt (Atrill & McLaney, 2002, p. 203):

**Maksevõime kordaja** (*quick ratio, acid test*) = (käibevarad – varud – ettemaksed) / lühiajalised kohustised (2)

Ettevõtte võimet tasuda oma pikaajalisi kohustisi analüüsitakse finantsvõimenduse suhtega. Neid koefitsiente kasutatakse selleks, et eelkõige hinnata ettevõtte võlgasid ja aru saada, kas ettevõtte on võimeline enda kohustisi täitma. Finantsvõimenduse suhtarvude arvutamisel kasutatakse erinevaid koefitsiente, millest tuntuimad on

võlakordaja ning võla- ja omakapitali suhtarvud. Võlakordaja arvutamiseks jagatakse kõik kohustised ettevõtte koguvarama (vt valem 3). (Karanovic, *et al.*, 2010, p. 81)

**Võlakordaja** (*total debt ratio*) = kohustised / koguvarama \*100 (3)

Võlausaldajad eelistavad madalaid näitajad, sest mida madalam on suhtarv, seda kindlamalt võivad nad finantseerida. Teisest küljest võivad osanikud soovida mõnikord näha kõrgemaid näitajad, kuna see suurendab nende eeldatavat tulu. (Brigham & Ehrhardt, 2008, p. 129)

Põhivarade käibekordaja mõõdab, kui tõhusalt ettevõtte kasutab põhivara müügitulu saamiseks (vt valem 4). Saadakse teada müügitulu ja põhivara suhe. (Brigham & Ehrhardt, 2008, p. 128)

**Põhivarade käibekordaja** (*fixed asset turnover*) = müügitulu / põhivara (4)

Varade käibekordaja mõõdab, kui tõhusalt ettevõtte kasutab põhivara müügitulu saavutamiseks. See arvutatakse nii, et jagatakse müügitulu koguvaramadega (vt valem 5). (Brigham & Ehrhardt, 2008, p. 128)

**Varade käibekordaja** (*total asset turnover*) = müügitulu / koguvarama (5)

Varahalduse suhtarvude arvutamiseks kasutatakse rohkem suhtarvusi, nagu varude käibekordaja, tasumata päevade müügiordaja, nõuete käibekordaja ja mitmed ettevõtete tegevuskoefitsiendid nagu põhivarakäive ja koguvarakäive. Varude käibekordaja koefitsient peegeldab müüdnud toodete ja keskmise laoseisu suhet (vt valem 6). (Karanovic, *et al.*, 2010, p. 79)

**Varude käibekordaja** (*inventory turnover ratio*) = müüdnud toodangu kulu / varud (6)

Varude käibekordaja mõjutab otseselt ettevõtte kasumit. See suhe näitab seda, kui efektiivselt ja kiirelt kasutatakse varusid. Aeglane varude käibekordaja on ettevõtte rahavoo probleemide näitaja. Kui suhtarv on madal, tähendab see seda, et ettevõtte juhtkond on kaasanud liiga palju raha sellistesse varudesse, mis kujutavad endast küll varu, samas ei ole tootlik ja sellest ei saa raha tagasi. (Karanovic, *et al.*, 2010, pp. 79-80)

Varud on sageli ettevõtte jaoks oluline investering. Teatud äriilike (nt tootjad) puhul võivad varud moodustada olulise osa kogu hoitavast varast. (Atrill & McLaney,

2002, p. 197) Keskmise varude käibeperiood mõõdab keskmist päevade arvu, mille jooksul varusid hoitakse (vt valem 7). Suhe arvutatakse järgmiselt (Atrill & McLaney, 2002, p. 197):

**Varude käibeperiood** (*inventory turnover period*) = keskmise laoseisu/müügikulu × 365 päeva (7)

Perioodi keskmise laoseisu saab arvutada aasta alg- ja sulgemisvarude taseme lihtsa keskmisena. Ettevõtja eelistab tavaliselt madalat varude käibeperioodi kõrgele perioodile, kuna varudega seotud vahendeid ei saa kasutada muudel kasumlikel eesmärkidel. Kaasavõetavate laovarude arvu hindamisel peab ettevõtte arvestama selliste asjaoludega nagu tõenäoline tulevane nõudlus, edaspidise puudujäägi võimalus, tulevase hinnatõusu tõenäosus, saadaoleva hoiuruumi hulk ja toote riknemine. Varude käibeperioodi väljendatakse mõnikord pigem kuudes kui päevades. Kuudes arvutades korrutatakse laoseisu ja müügikulu suhe selle saavutamiseks korrutades 12-ga. (Atrill & McLaney, 2002, p. 197)

Enamik ettevõtteid müüb kaubad maksetähtajaga arve alusel, see tähendab, et raha laekumine tuleb mingi aja jooksul. Selleks, et aru saada kui kiiresti raha laekub, tuleb arvutada talitustsükli pikkus. Kaubandusettevõtte talitustsükkel on keskmise ajaperiood kauba ostmise ja raha saamise vahel. Ehk siis alguses konverteeritakse soetatud kaubad nõueteks ostjate vastu ja hiljem need nõuded ostjate vastu konverteeritakse rahaks. Tsükli arvutamiseks on vaja liita debitoorse võlgnevuse käibevälde ja varude käibevälde (vt valem 8). (Meigs, *et al.*, 2001, p. 311)

**Talitustsükkel** (*operating cycle*) = debitoorse võlgnevuse käibevälde + varude käibevälde (8)

Debitoorse võlgnevuse käibevälde sõltub lühiajaliste võlgnevuste tasumisest. Lühiajalise võlgnevuse käibekordaja saab arvutada järgmise valemiga (vt valem 9). (Meigs, *et al.*, 2001, p. 311)

**Lühiajalise võlgnevuse käibekordaja** (*receivables turnover*) = müügitulu/lühiajaline võlgnevus - ostjate ettemaksed (keskmine) (9)

Selleks, et leida keskmist nõuete laekumise aega päevades, tuleb jagada päevade arv ehk siis tavapäraselt jagatakse 365 päeva lühiajalise võlgnevuse käibekordajaga (vt valem 10) (Meigs, *et al.*, 2001, p. 311).

**Debitoorse võlgnevuse käibevälde** (*average receivables collection day*) =  $365 /$   
lühiajalise võlgnevuse käibekordaja (10)

Lühiajaliste võlausaldajate seisukoht on selline, et mida lühem on talitlustersükkel seda kvaliteetsem on ettevõtte käibevara ja seda rohkem on ettevõttes vahendeid, mida saab kasutada tulu teenimise eesmärkidel (Meigs, *et al.*, 2001, p. 311; Atrill & McLaney, 2002, p. 198).

Ettevõtte likviidsus on juhtide, laenuandjate ja investorite jaoks oluline näitaja: ettevõtte likviidsus, selle suutlikkus täita aeguvaid võlakohustisi ja võime võlgnevusi tasuda ja varud õigeaegselt sularahaks konverteerida. Mida vähem on ettevõtte likviidne, seda suurem on võimalus, et ei suudeta maksetähtajal võlausaldajate nõudeid täita. (Keown, *et al.*, 2002, p. 68) Võib juhtuda ka selline olukord, et ettevõtja omakapitali abil küll säilitab ettevõtte likviidsuse, kuid samas ainult omakapitaliga finantseerimine pidurdab ettevõtte arengut. Selleks, et kasvatada ettevõtte tulu ja säilitada positsiooni turul, tuleks kasutada välisfinantseerimise allikaid. Nende allikate hulka kuulub faktooring.

Faktooring on finantsvahend, mis on võrdne teiste finantseerimisvormidega, sest lisaks finantseerimisele pakub faktooring näiteks nõuete haldamist ning töövõtjate seisukorra ja tagasimaksete jälgimist. See võimaldab säilitada finantslikviidsust ja toob kaasa paljude majandusnäitajate paranemise. Faktooring annab võlga müüvale ettevõttele palju rahalisi hüvesid, mille hulgas tuleb esile tõsta järgmist: käibekapitali efektiivsem juhtimine, ettevõtte finantslikviidsuse parandamine ja võlgniku maksejõuetuse riski hajutamine. Faktooringu areng, lisaks kasule, mida see konkreetsele äriüksusele toob, avaldab positiivset mõju ka kogu riigi majandusele, kuna kiirendab raha ringlust ning aitab seeläbi kaasa investeeritud kapitali kiiremale vabanemisele. (Zuzek, 2013, str. 555-556)

Kokkuvõtvalt selgus, et selleks, et hinnata laoarvestuse efektiivsust ja ettevõtte likviidsust, kasutatakse järgmisi suhtarve: lühiajalise võlgnevuse kattekordaja, võlakordaja, põhivarade käibekordaja, varude käibeperiood ja varude käibekordaja. Samas on veel üks näitaja, mis on oluline ja mis näitab, kui kaua keskmiselt kestab

ajaperiood kauba ostmise ja raha saamise vahel. Selle näitaja arvutamiseks on vaja leida ka teised näitajad (lühiajalise võlgnevuse käibekordaja, debitoorse võlgnevuse käibevalde), mis otseselt ei ole seotud varudega, kuid on seotud ettevõtte efektiivsusega.



## **2. EMPIIRILINE UURING**

### **2.1 Uuringu metoodika, protsess ja valim**

Alapeatükis antakse ülevaade lõputöös kasutatud andmekogumise ja andmeanalüüsi metoodikast. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada varude kasutuse efektiivsus ja inventuuride olulisus väikeettevõtja laoarvestuses.

Analüüsitava ettevõtte, kellele lubati säilitada anonüümsus, on registreeritud aastal 2004, seega Eesti turul tegutsenud juba 19 aastat. Ettevõtte põhitegevuseks on erineva kodutehnika tootmine ja müük. Lõputöö raames viiakse läbi nii kvantitatiivne kui ka kvalitatiivne ehk kombineeritud empiiriline uuring, sest see annab parima viisi saamaks teada varude efektiivsusest või mitteefektiivsusest kasutamisest organisatsioonis ja inventeerimise läbiviimise protsessist.

Kombineeritud uuring tähendab, et ühes projektis kasutatakse nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse uuringu meetodit (Bryman, 2012, p. 628). Kvantitatiivselt teostatud finantsanalüüsi tulemusi kontrollitakse kvalitatiivse osalusvaatlusega.

Kvantitatiivne uuring Teddlie & Tashakkori (2009, p. 5) järgi on meetod, mis on seotud numbrilise teabe kogumise, analüüsi, tõlgendamise ja esitamisega. Kvantitatiivse meetodi puhul Neuman'i (2011, p. 139) järgi ei piisa ainult staatiliste tabelite, koefitsientide või protsentide välja toomisest, vaid on oluline saadud tulemuste analüüs.

Analüüsimeetodina kvantitatiivses uuringus kasutatakse finantsanalüüsi, konkreetsemalt suhtarvude analüüsi, mis annab efektiivsema ülevaate varude arvestusest ning nende kasutamise efektiivsusest. Lõputöös analüüsitakse varudega seotud likviidsus- ja tegevusnäitajaid ning võrreldakse saadud tulemusi Statistikaameti koduleheküljel asuvate jaekaubanduse, välja arvatud mootorsõidukid ja mootorrattad, tegevusala asendikeskmise suhtarvude näitajatega aastatel 2016 ja 2017, sest uuemad andmed puuduvad (Statistikaamet, 2017). Suhtarvude analüüsi põhjal saab ülevaate, kui efektiivselt kasutatakse väikeettevõtja majandustegevuses varusid ning selgub milline on analüüsitava perioodil varude kasutamise muutus see tähendab kas varusid kasutatakse

eesmärgipäraselt ja jätkusuutlikult. Suhtarvude analüüsi teel saadetakse vastused püstitatud uurimisprobleemile.

Lõputöös teostatakse suhtarvude analüüs teoreetilises osas käsitletud suhtarvudele, selgitatakse välja lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja, maksevõime kordaja, võlakordaja, põhivarade käibekordaja, varude käibekordaja, varude käibevälde, varude käibeperiood ja leitakse talitlustsükkel (vt käesolev töö lk 20-22). Suhtarvude analüüsist nähtub see kui kiiresti konverteeritakse varud rahaks, kui kiirelt ja efektiivselt kasutatakse varusid ja kui tulemuslik on varude kasutamine ning kui kaua hoitakse varusid keskmiselt laos.

Kvalitatiivses uurimistöös andmete kogumiseks kasutatakse erinevaid meetodeid, näiteks osalusvaatlus (Garbarino & Holland, 2009, p. 7). Osalusvaatluses vaatleja viibib sobivas grupis teatud aja jooksul, jälgib käitumist, kuulab millest räägitakse nii omavahel kui ka tööprotsessis, küsib küsimusi, vajaduse kogub täiendavaid andmeid ja dokumente (Bryman, 2012, p. 432). Andmete kogumise meetodina kvalitatiivses uuringus kasutati osalusvaatlust. Analüüsitava raamatupidamise sise-eeskirjas (vt lisa 5) on sätestatud nõuded inventuuri ja varude kohta. Teostati osalusvaatlus, et aru saada, kuidas toimub tegelikkuses väikeettevõtja inventuuri tegemise protsess. Osalusvaatluse tulemused salvestati protokollis (vt lisa 4). Osalusvaatlus toimus 29. novembril 2022 ajavahemikul 10.00 kuni 17.00 ettevõtte laos, kus osalesid peale vaatleja veel kaks inimest. Kuna ettevõttes tehakse inventuuri ainult kord aastas ja aasta lõpus siis selle järgi tehti valik.

Osalusvaatluse andmeanalüüsimeetodina teostatakse kvalitatiivne sisuanalüüs. Sisuanalüüs on lähenemisviis dokumentide ja tekstide (mis võivad olla trükitud või visuaalsed) analüüsimiseks, mille eesmärk on koguda sisu eelnevalt kindlaksmääratud kategooriate alusel (Bryman, 2012, p. 289). Osalusvaatluseks moodustati kategooriad ja koodid (vt lisa 3).

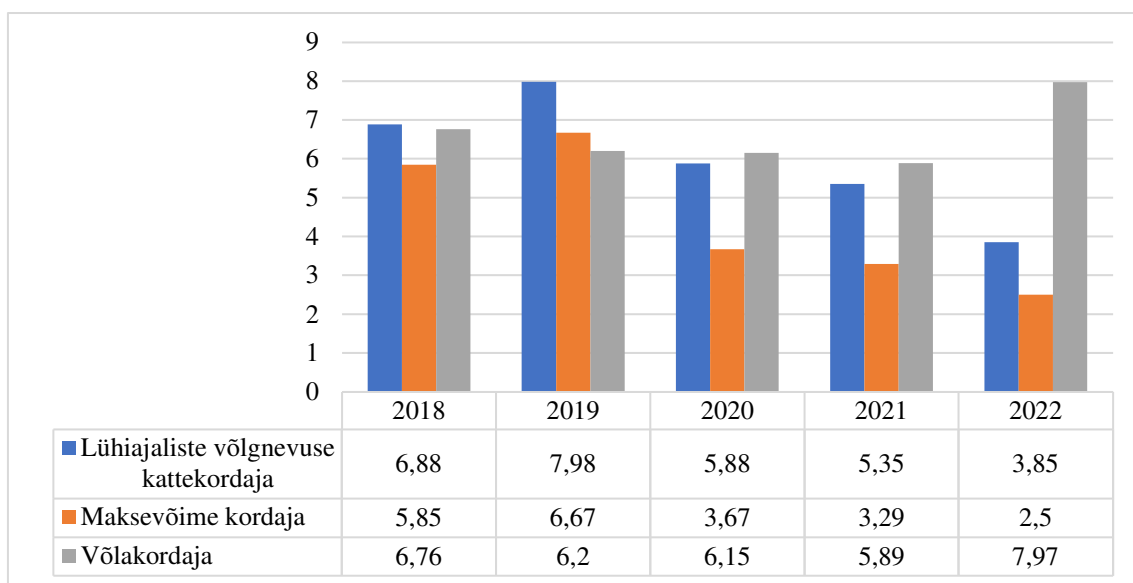
Lähtudes uurimisküsimustest ja eesmärgist kasutatakse sihipärast valimit. Sihipärane valim on meetod, mis lähtub uurimistöö eesmärgist ja analüüsiühikud valitakse kriteeriumite alusel, mis võimaldavad vastata uurimisküsimustele (Bryman, 2012, p. 418). Sihipärane valim on kõige sobilikum meetod, kuna analüüsitakse majandustegevuse viimaseid aastaid, et saada kestlikud andmed finantsolukorra kohta. Analüüsiobjektiks on

väikeettevõtja majandusaasta aastaaruanded perioodil 2018-2022. Aastaaruandest bilanss ja kasumiaruanne (vt lisa 1 ja 2) ning raamatupidamise sise-eeskiri (vt lisa 5) saadi organisatsiooni raamatupidajalt.

## 2.2 Uuringu tulemused

### 2.2.1 Finantsanalüüsi tulemused

Baseerudes analüüsitava bilansinäitajatele aastatel 2018-2022 (vt lisa 1) ning eelnevalt lõputöös käsitletud teooriale teostatakse suhtarvude analüüs likviidsuse- ja tegevusnäitajate osas.

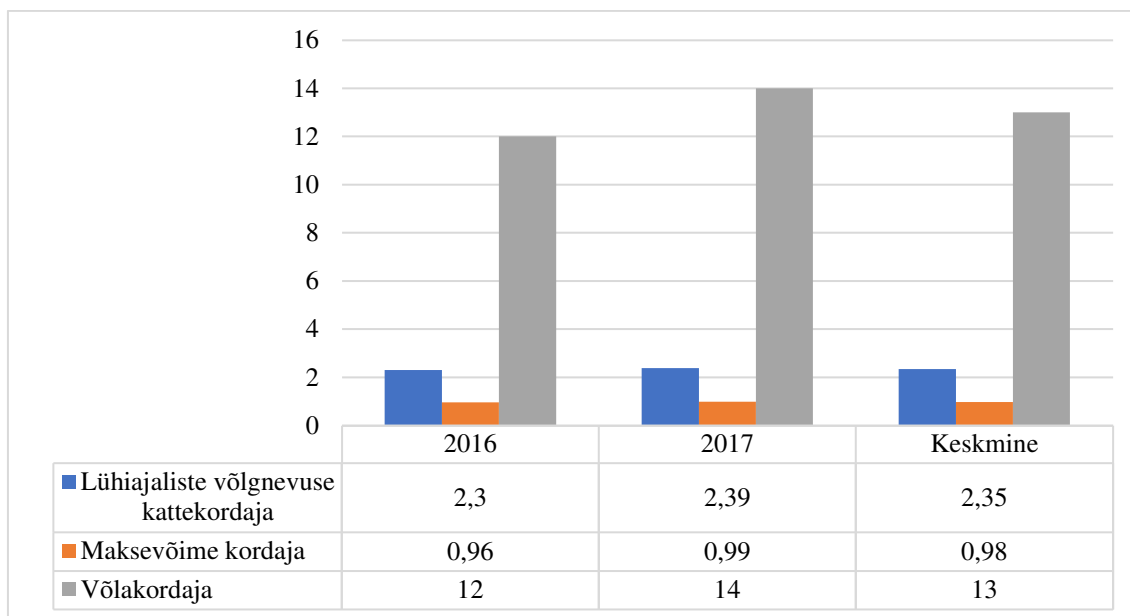


Joonis 1. Analüüsitava likviidsussuhtarvud aastatel 2018-2022 (autori koostatud)

Suhtarvude analüüsi alustati likviidsussuhtarvude näitajate (vt käesolev töö lk 20-21) arvutamise, esmalt selgitati välja lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (vt joonis 1).

Lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja on aastate jooksul vähenenud ning aastaks 2022 on juba 3,85, see tähendab, et ettevõttes on piisavalt käibevara, et katta enda lühiajalised kohustised. Kuid samas kui kattekordaja on kõrgem kahest, saab väita, et ettevõtja

investeerib liialt ressursse käibevarasse. Kui võrrelda Statistikaameti poolt avaldatud sama tegevusala keskmisi näitajad aastal 2017-2018 (vt joonis 2) siis lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja (2,35) on veidi madalam kui analüüsitaval ettevõttel.



Joonis 2. Statistikaameti keskmised jaekaubanduse likviidsussuhtarvude näitajad aastatel 2016-2017 (Statistikaamet, 2017; autori koostatud)

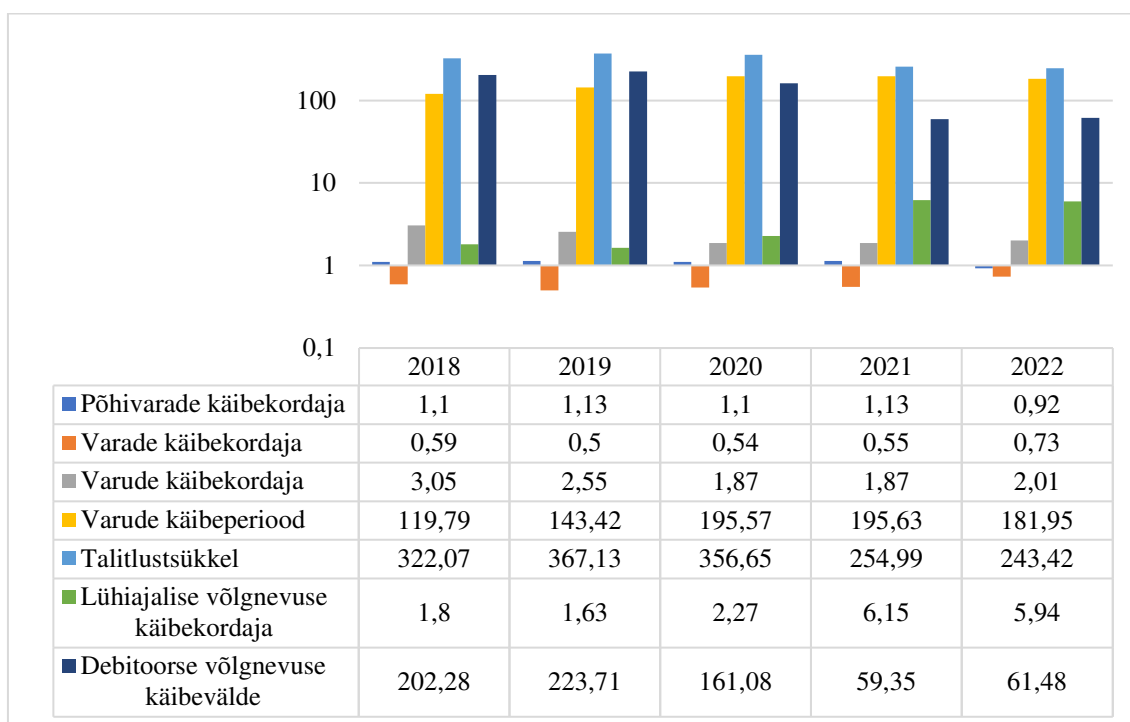
Järgmisena arvatati välja maksevõime kordaja. Selle näitaja abil on võimalik aru saada, mitu korda likviidse käibevara maksumus ületab lühiajalisi kohustisi. Analüüsitava ettevõtte näitaja aastal 2022 on 2,5 (vt joonis 1), seega võib väita, et näitaja on hea. Analüüsidest näitajate muutust aastatel 2018 kuni 2022, saab järeldada, et näitaja on olnud valdavalt pigem langustrendis. Samas võrreldes maksevõimet Statistikaameti näitajatega, siis on näha, et keskmine näitaja aastal 2017-2018 (vt joonis 2) sama tegevusala valdkonnas on olnud 0,98, seega saab lugeda analüüsitava maksevõimet heaks.

Järgmisena arvatati võlakordaja. Selle näitaja abil on võimalik aru saada, kas ettevõtte on võimeline enda kõiki kohustisi (nii lühi- kui ka pikaajalisi kohustisi kokku) täitma. Analüüsitava ettevõtte võlakordaja aastatel 2018-2021 oli stabiilne ja aastal 2022 veidi suurenes, kuid näitaja on madal. Madal näitaja viitab sellele, et ettevõtte ei kasuta finantseerimiseks võõrkapitali. Statistikaameti näitajad (vt joonis 2) on samuti madalad,

ehk sellest saab järeldada, et selles tegevusvaldkonnas on sellised tulemused aktsepteeritavad.

Likviidsussuhtarvude analüüsisist üksi ei piisa selleks, et saaks hinnata analüüsitava laovarude kasutamist. Likviidsussuhtarvude analüüsi tulemusi saab võrrelda tegevussuhtarvude analüüsiga, alustades tegevuse näitajate (vt käesolev töö lk 21-23) arvutamiseks.

Esmalt selgitati välja põhivarade käibekordaja, sest põhivaraga tavapäraselt kaasneb ettevõtte müügitulemus kasv. Põhivarade käibekordaja on aastal 2018-2021 stabiilne, kuid viimasel aastal (2022) toimus langus (vt joonis 3). Teooriast (vt käesolev töö lk 21) nähtub, et põhivarade käibekordaja mõõdab, seda kui tõhusalt on kasutatud põhivara müügitulu saamiseks.

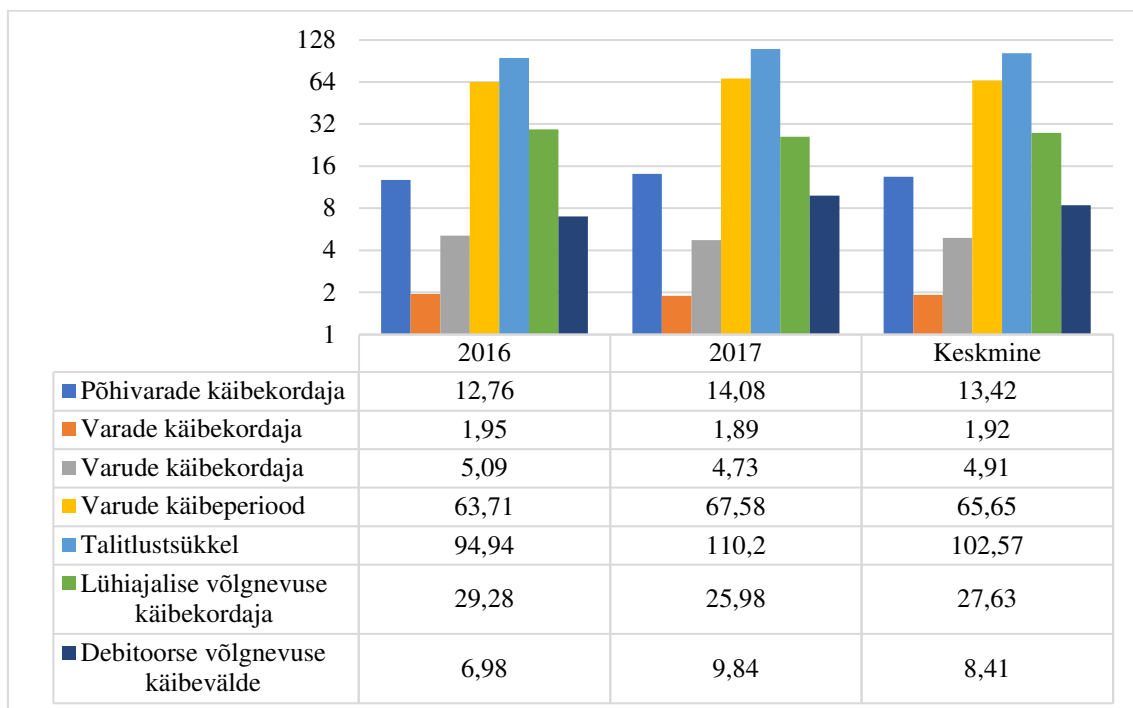


Joonis 3. Analüüsitava tegevussuhtarvud aastatel 2018-2022 (autori koostatud)

Näiteks 2022 aastal investeerides põhivaradesse 1 euro teenib ettevõtte 0,92 euro kasumit (vt joonis 3). Kuna ettevõtte tegeleb jaekaubandusega, siis selline näitaja on hea, sest põhitegevus on seotud kauba ehk valmistoodangu müügiga ja põhivara ei ole müügiga otseselt seotud. Võrreldes põhivara käibekordajat Statistikaameti keskmise põhivara

käibekordaja näitajaga (vt joonis 4), mis on 14,59 korda suurem kui analüüsitaval ettevõttel, siis sellest võib järeldada, et statistika valimisse koondunud ettevõtted kaasavad enam põhivara müügitulu teenimiseks.

Järgmisena arutati välja varade käibekordaja. Varade käibekordaja on aastatel 2018-2021 (vt joonis 3) stabiilne, kuid viimasel aastal toimus kasv. Varade käibekordaja (vt käesolev töö lk 21) näitab seda, kui intensiivselt kasutatakse ettevõtte koguvara müügitulu genereerimisel. Sellest tuleneb, et aastal 2022 iga investeeritud 1 euro teenis 0,73 eurot müügitulu. Näitaja on 2,63 korda madalam kui Statistikaameti keskmine näitaja (vt joonis 4).



Joonis 4. Statistikaameti keskmised jaekaubanduse tegevussuhtarvude näitajad aastatel 2016-2017 (Statistikaamet, 2017; autori koostatud)

Järgmisena arutati välja varude käibekordaja. Teooria kohaselt (vt käesolev töö lk 21) suhtarv näitab seda, kui efektiivselt ja kiirelt kasutatakse varusid. Analüüsitava ettevõtte näitaja (vt joonis 3) aastal 2022 oli 2,01. Aastal 2020 ja 2021 oli näitaja 1,07 korda madalam, kuid aastal 2019 oli näitaja 1,27 korda kõrgem. Kui võtta arvesse saadud tulemused võib järeldada, et näitajad on madalad. Vähesed kõikumised selle näitaja puhul ei oma märkimisväärselt rolli ettevõtte jaoks, varude käibekordaja peab olema mitu korda

suurem. Kui võtta arvesse Statistikaameti näitajad (vt joonis 4), siis nähtub, et samas valdkonnas on näitaja 2,44 korda suurem, kui võrrelda näitaja 2022 aasta tulemusega.

Varude käibeperioodi analüüsist tuleneb, et aastal 2022 hoiti varusid laos 181,95 päeva. Kuna varude käibeperioodi näitaja arvutatakse varude käibekordajast, siis nähtub (vt joonis 3), et aastate lõikes varude käibeperiood on kõikuv. Kui võtta arvesse Statistikaameti näitajad (vt joonis 4), siis nähtub, et ettevõtted hoiavad keskmiselt 65,65 päeva kaupa laos, see tähendab, et ettevõtted kasutavad väga kiirelt ja efektiivselt enda varusid.

Järgmisena arutati talitlustsükkel. See näitaja näitab, kui pikk on keskmiselt ajaperiood kauba ostmise ja raha saamise vahel (vt käesolev töö lk 22). Selleks, et analüüsida talitlustsükli perioodi, on vaja arvutada debitoorse võlgnevuse käibevälde. Aastatel 2018-2020 antud näitaja (vt joonis 3) oli kõrge ja aastast 2021 olukord muutus: toimus märkimisväärne langus. Analüüsitava ettevõtte debitoorse võlgnevuse käibevälde aastal 2022 oli 61,48 päeva, ehk siis raha laekub keskmiselt selle perioodi jooksul. Kui võtta arvesse Statistikaameti näitajad (vt joonis 4), siis nähtub, et näitaja on 7,31 korda madalam, mis viitab sellele, et analüüsitava ettevõtte on raskusi enda raha kättesaamisega klientidelt.

Mida kiiremini maksavad kliendid kauba eest, seda tugevam on ettevõtte finantsolukord. Analüüsitava ettevõtte debitoorse võlgnevuse käibevälde peab olema kindlasti lühem, sest ettevõtte kasutab faktooringufirma teenust. See tähendab, et klient maksab mitte otse ettevõttele vaid faktooringu ettevõttele ehk faktoorige, mis omakorda tähendab seda, et ettevõtte saab kohe raha faktooringu ettevõttest (vt käesolev töö lk 23). Sellest tuleneb, et debitoorse võlgnevuse käibevälde peab olema madal. Selleks, et aru saada, miks näitaja (vt joonis 3) on vaatamata sellele kõrge, on vaja teostada täiendavaid finantsanalüüse, mis annavad kogu majandustegevusest tervikliku pildi.

Talitlustsükli analüüsist (vt joonis 3) nähtub, et analüüsitava ettevõtte näitaja aastatel 2018-2020 oli stabiilselt kõrge ja aastast 2021 veidi langes. Aastal 2022 näitaja oli 243,42 päeva, mis tähendab, et nii palju aega vajab ettevõtte, et saada raha ostetud kauba eest kätte. Kindlasti on see näitaja suurus iseloomulik jaekaubandusega tegeleva ettevõtja puhul, kuid Statistikaameti näitajatest (vt joonis 4) nähtub, et analüüsitava ettevõtte

tulemus on 2,37 korda kõrgem. Mida kiiremaks ettevõtte suudab selle tsükli teha, seda parem.

Likviidsussuhtarvude analüüsisist tulenevalt on ettevõttes varude kasutus ebaefektiivne, mida kinnitab lühiajaliste võlgnevuse kattekordaja. Kuna mõnede näitajate puhul on raske teha kindlat järeldust, siis oli vajalik teostada tegevussuhtarvude analüüs. Tegevussuhtarvude analüüs kinnitas likviidsussuhtarvude analüüsi tulemusi. Teostatud analüüside põhjal saab väita, et analüüsitavas väikeettevõttes on varude kasutus ebaefektiivne.

## 2.2.2 Osalusvaatluse tulemused

Inventuur on majandusüksuse arvel oleva vara allesoleku ja seisukorra kontrollimine eesmärgiga viia jooksva arvestuse andmed vastavusse tegeliku olukorraga (vt käesolev töö lk 15).

Osalusvaatlus (vt lisa 4) viidi läbi 29.11.2022 ettevõtte laos. Inventuur algas kell 10.00 ja lõppes kell 17.00. Kirjelduse tekst kodeeriti ning tekkis kolm kategooriat. Järgnevalt esitatakse uuringu tulemused kategooriate ja koodide lõikes (vt lisa 3).

Kategooria „**Lao üldkirjeldus**“. Analüüsitava ettevõtte ladu on väga suur (160 m<sup>2</sup>). Ladu asub ühes hoones ja on jagatud mitme ruumi vahel. (kood 1) Laos töötab (kood 2) kaks inimest. Loas asuvad müügi jaoks erinevad kaubad nagu põhitooted, varuosad ja tarvikud. Kuna ettevõtte tegeleb enda poolt müüdüd toodete remondiga on nende varuosade kogus suur. Laos on erinevaid varuosasid, mida igapäevaselt ei kasutata, kuid mida võib vaja minna. (kood 3) Laos asuvad veel erinevad tarvikud müüdüd toodete jaoks, näiteks filtrid, katted, otsikud jms (kood 4).

Kategooria „**Inventuuri protsess**“. Inventuuri tegid kaks töötajat, kes on otseselt seotud laoga ja kauba välja selgitamiseks tehnik (kood 1). Töötajatele printiti välja kaupade nimekiri koos kogustega (kood 2). Inventuuri käigus loeti kõik varud üle, sealhulgas avati



kõik karbid selleks, et teha kindlaks karbi sisu. Mõlemad töötajad, kes osalesid inventuuri tegemises, lugesid koos kaupade koguseid. (kood 3)

Kategooria „**Inventuuri tulemused**“. Puuduolevad kaubad (kood 1), mida ei suutnud töötajad üles leida, märgiti kadunuks, et hiljem teha selle põhjal vastavad kanded raamatupidamisprogrammis. Laos oli suures koguses klientide poolt tagastatud kaupa (kood 2). Laos olid suures koguses sellised varuosasid, mida oli vaja maha kanda (kood 3) ja utiliseerida, kuna kauba sortiment oli muutunud ja rohkem ei olnud võimalik neid kasutada. Kõik kaubad, mis olid kaua seisnud märgiti üles, et lõpuks neid maha kanda nagu vananenud kaup (kood 3). Laos olev kaup oli markeeringuteta (kood 4). Inventuuri tehti ilma juhendajata (kood 5) ehk siis keegi pole kontrollinud, kas loetud kaup on märgistatud ja kas inventuuri protsess on tehtud korrektselt.

Osalusvaatlusest selgus, et analüüsitava ladu on suur ja jaotatud mitme ruumi vahel. Inventuuri tegemise protsess võttis palju aega, kuna laos puudus organiseeritus ja töötajatel oli vaja otsida kauba asukohta. Mõned kaubad olid puudu sellepärast, et laoliikumiskanded olid andmebaasi sisestamata ning mõned kaubad, mis olid mõeldud kasutatud toodete remontimiseks, olid maha kandmata ja mõned kaubad olid lihtsalt vales kohas.

Ettevõtte lao töötajad ei järgi sisekontrolli põhimõtete ja tavade reegleid. Näiteks tagastatud kauba hooldamisega tegeleb tehnik, kes ei pruugi alati õigeaegselt jõuda kõiki tagastatud tooteid taastada, seega tekib olukord, kus selle asemel, et müüa edasi taastatud tooteid, peab ettevõtte tellima uut kaupa. Sellest tuleneb mitu probleemi, näiteks laovarud suurenevad ja kaasnevad lisakulud laovarude mahakandmise tõttu. Mahakandmised vähendavad ettevõtte kasumit, seega on vaja kontrollida lao seisuga sagedamini kui kord aastas. Selleks, et tuvastada, mis kaubaga on tegemist kaasati tehnik, sest tema on kursis toodetega. Markeerimata kaup toob kaasa mitu probleemi, näiteks ühte ja sama kaupa võidakse lugeda inventuuri käigus mitu korda või ei suudeta kaupa tuvastada. Analüüsitavas ettevõttes peab olema juhendaja, kuna ladu on suur ja ilma lisa kontrollita ei ole võimalik hoida ladu korras.

Kokkuvõtvalt selgus osalusvaatluse analüüsist, et ettevõtte inventuuri tegemise protsess on valesti organiseeritud, puudub korrektne varu markeerimine ja puuduvad vastutavad

isikud sealhulgas protsessi juhendaja. Põhjaliku analüüsi tulemused esitatakse järgmises alapeatükis.

### **2.3 Tulemused, järeldused ja ettepanekud**

Selles alapeatükis esitatakse väikeettevõtja suhtarvude analüüs ning osalusvaatluse tulemuste põhjal tehtud järeldused, ettepanekud ja soovitused antud teema edasiseks uurimiseks.

Likviidsussuhtarvude analüüsist selgus, et lühiajaliste võlgnevuste kattekordaja on kõrgem kahest, sellest nähtub, et ettevõtja investeerib liialt ressursse käibevarasse. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 20 toodud teoriaga, mille kohaselt kõrge koefitsiendiga suhe võib omanikule vihjata seda, et varutud on palju mittetootlikku varu. Sama selgus ka osalusvaatluses, millega tuvastati, et laos on tõesti palju kaua seisnud kaupa ning põhjuseks on kauba sortimentide muutus uute mudelite vastu see tähendab nõudlus vanade mudelite suhtes puudub. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 16 teoriaga, mille kohaselt varude vananemine võib olla tingitud kaupadest, mida kliendid enam ei osta või uue tehnoloogia arendamisest, näiteks tootedisaini muutus.

Maksevõimekordaja analüüsist selgus, et näitaja on hea. Teooria kohaselt (vt käesolev töö lk 20) on välja toodud see, et paljud ei saa olemasolevaid varusid kiiresti rahaks konverteerida. Seetõttu on õigem jätta see konkreetne vara likviidsusnäitaja hulgast välja. Sellest tulenevalt saab järeldada, et analüüsitava ettevõttes on piisavalt raha, et täita enda lühiajalised kohustised.

Enamasti kauba kohta tehti märke inventuuri lehtedel, et saaks selle kauba maha kanda ja parandada laoseisu. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 16 toodud teoriaga, kus lao koguseid kontrollitakse harva, näiteks kord aastas ning lõpptulemuseks kantakse maha suur kogus vananenud varu, mis toob kaasa suuri kulusid.

Võlakordaja on stabiilselt madal, millest nähtub, et ettevõtte varasid on finantseeritud omavahenditega. Võlausaldajad eelistavad pigem madalaid näitajaid (vt käesolev töö lk

21), sest mida madalam on suhtarv, seda kindlamad nad on laenude tagastamises. Põhjuseks, miks analüüsitav ettevõtte ei võta laene võib olla selles, et nad kasutavad faktooringu teenust, ehk siis neil puudub selles vajadus. Samas teooria kohaselt (vt käesolev töö lk 21) võivad osanikud, kellel on osa rahast selles ettevõttes, soovida mõnikord näha kõrgemaid näitajad, kuna see suurendab nende eeldatavat tulu, sest selleks, et kasvatada ettevõtte tulu ja säilitada positsiooni turul, tuleks kasutada võõrfinantserimise allikad. Teooria kohaselt (vt käesolev töö lk 23) faktooring on finantsvahend, mis on võrdne teiste finantseerimisvormidega. Kuid samas faktooring ei ole sama mis on laen, sest faktooringu abil ettevõtte saab raha müüdüd kaupade eest.

Tegevussuhtarvude näitajate analüüsist selgus, et varude käibekordaja aastal 2022 oli 2,01, mis on liialt madal näitaja. Madal näitaja teooria kohaselt (vt käesolev töö lk 21) võib viidata sellele, et ettevõtte juhtkond on kaasanud liiga palju raha sellistesse varudesse, mis kujutavad endast küll varu, kuid samas ei ole varu tootlik ja sellest ei saa raha tagasi. Samas selgus analüüsist, et varude käibeperiood on 181,95 päeva, mis on liialt pikk ja viitab sellele (vt käesolev töö lk 21), et varude all on kinni palju ettevõtte raha.

Sama selgus ka osalusvaatluses: ettevõtte tegeleb lisaks enda poolt müüdüd kauba remondiga, seega on nende laos suur hulk erinevaid varuosasid, mida nad kasutavad remondiks. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 16 toodud teooriaga, mille kohaselt kaubandustoodete tagastamisel on oluline mõju ettevõtete kasumlikkusele ja funktsionaalsusele ning ilma defektita tagastused moodustavad tegelikkuses olulise osa müügitulust.

Aastal 2022 on talitlustsükkel 243,42 päeva, mis ei ole hea näitaja, sest mida kiiremaks ettevõtte suudab selle tsükli teha, seda parem. Selline tulemus on kooskõlas käesoleva töö lk 23 toodud teooriaga, mille kohaselt, mida lühem on talitlustsükkel seda kvaliteetsem on ettevõtte käibevara ja seda rohkem on ettevõttes vahendeid, mida saab kasutada tulu teenimise eesmärkidel.

Osalusvaatluse tulemusest selgus, et vaatamata sellele, et paljud viivad inventuuri läbi aasta lõpus (vt käesolev töö lk 15), siis analüüsi käigus selgus, et ettevõtja peaks teostama inventuure sagedamini, sest inventuuri käigus tuli välja, et paljud varude kogused ei

klappinud ja töötajad otsisid, kus võivad olla puuduolevad kaubad. Teooria kohaselt (vt käesolev töö lk 15) peaksid loendamist tegema töötajad, kellel ei ole inventuuri eest vastutust, kuid osalusvaatluse käigus tuli välja, et inventuuri tegid töötajad, kes on otseselt seotud laoga. Teooria kohaselt (vt käesolev töö lk 15) peaks iga loendur kindlaks tegema iga laoartikli autentsuse. See ei olnud võimalik, kuna osad tooted olid markeerimata ning kasutada tuli tehniku abi, kes tuvastas toote liigi. Sisekontrolli põhimõtete ja tavade seisukohalt peavad kõik varud olema eelnevalt märgistatud siltidega ja selleks, et minimeerida vigu, peaks olema teine töötaja, kes paralleelselt teeb teise loenduse (vt käesolev töö lk 15).

Osalusvaatluse käigus tuli välja, et inventuuri läbiviimise põhimõtteid ei rakendatud. Teooria kohaselt loenduse lõpus peab määratud juhendaja (vt käesolev töö lk 15), kontrollima, et kõik laoartiklid oleksid märgistatud ja et ühelgi kaubal poleks rohkem kui üks silt. Osalusvaatluse käigus tuli välja, et inventuuris puudus juhendaja ja keegi ei märgistanud loetud kaupa. Inventuuri tegemise käigus oleks pidanud aru saama, millised kaubad on laos kaua seisnud ja palju neid üldse on (vt käesolev töö lk 15), kuid selgus hoopis, et mõned kaubad olid puudu sellepärast, et laoliikumiskanded olid andmebaasi sisestamata ning mõned kaubad, mis olid mõeldud kasutatud toodete remontimiseks, olid maha kandmata jäänud ja mõned kaubad olid lihtsalt vales kohas. Inventuuri tegemise protsess võttis palju aega, kuna ettevõtte ladu on jagatud mitme ruumi vahel, siis oli raske leida seda, kus kaup füüsiliselt asub.

Lõputöö raames läbi viidud analüüsist selgus, et laovarude kasutamine on ebaefektiivne ja inventuuri tegemise protsess on valesti organiseeritud.

Tuginedes lõputöö teoreetilisele käsitlusele, uuringule ja järeldusele tehakse järgmised ettepanekud analüüsitava ettevõttele ja soovitusel laoarvestuse efektiivsemaks muutmiseks:

1. Muuta raamatupidamise sise-eeskirjas inventeerimise korda ja viia läbi inventuure vähemalt kord kvartalis.
2. Varude sisseostu järgselt märgistada koheselt kõik kauba liigid, et edaspidi mitte kaasata kõrvalist isikut (tehnik) inventuuri protsessi.
3. Aegunud ja mitte kasutuses olevad kaubad kanda õigeaegselt maha.

4. Määrata inventuuri eest vastutavad isikud ja lisada inventuuri tegemise protsess nende tööülesannetesse.
5. Määrata inventuuri juhendaja, kes kontrollib inventuuri õigsust.
6. Kiirendada laovarude arvestusprotsesse, süstematiseerida laovaru asukohad (riiulid ja ruumid) ning määrata kindlad ajaperioodid, millal kõik laoliikumised peavad olema laoarvestusse sisestatud ja kindlasti kontrollida jookvalt laoarvestuse täitmist.

Kokkuvõtteks saab järeldada, et kui kõik esitatud ettepanekud ja soovitused viib väikeettevõtja ellu, siis muutub inventuuri protsess ja laoarvestus kvaliteetseks ning laovarude kasutus efektiivsemaks.

## KOKKUVÕTE

Lõputöö aktuaalsus seisnes selles, et varude juhtimine on ärijuhtimises oluline funktsioon, kuna see nõuab märkimisväärset ressursi ja mõjutab kaupade tarnimist klientidele. Oluline on ka kuluarvestuse aspekt laoseisus, mis ühelt poolt seob juhtimisfunktsiooni ja hõlbustab äriotsuste langetamist, teisalt aga seob finantsarvestuse funktsiooni ning hõlbustab nõuetekohast jälgimist ja ettevõtte majandusaruande esitlemist. (Bajraktarević, 2013, str. 49) Eelnevast tulenevalt on tähtis, et varude juhtimine oleks juhtide poolt läbi mõeldud ja ladudega seotud kulud oleksid õigeaegselt kuludeks kantud.

Lõputöö uudsus seisnes finantsanalüüsi vajalikkuses varude arvestuses ning selles, millised ohukohad eksisteerivad lisaks ja millele on vaja tähelepanu pöörata inventuuride tegemisel ja varude haldamisel, et vältida liigset laovarude kogunemist. Eelnevast tulenevalt on tähtis tähelepanu pöörata finantsanalüüsi näitajatele ja inventuuri tegemise protsessile.

Lõputöö uurimisprobleem oli sõnastatud küsimusena, kuidas on võimalik efektiivselt läbi viia inventuure ja laoarvestust? Uurimisprobleemile saadi vastus läbi uurimisküsimuste.

Esimene uurimisküsimus oli: millised on nõuded laoarvestusele ja inventuuride tegemisele? Küsimusele saadi vastus teoreetiliste allikate analüüsist. Selgus, et laoarvestuse pidamine on eduka majandustegevuse aluseks. Varud moodustavad suurema osa käibevarast, seetõttu on nende kontroll oluline, sest viga laoarvestuses võib vähendada ettevõtja kasumlikkust. Inventuurid tuleb läbi viia lähtudes asutuse sisekontrolli põhimõtetest. Inventeerimine on vajalik mitte ainult selleks, et viia igapäevased arvestuse andmed vastavusse tegeliku olukorraga, vaid selleks, et oleks võimalik analüüsida laovarude efektiivset kasutamist ning planeerida varude sisseostu.

Teine uurimisküsimus oli: milliste suhtarvude abil saab parimal viisil varude arvestust laos tagada? Küsimusele saadi vastus teoreetiliste allikate analüüsist. Varude laoarvestuse hindamiseks on sobilik kasutada suhtarvude analüüsi, kuna finantsuhtarvud peegeldavad efektiivselt varude kasutust. Laovarude kasutamise efektiivsust saab tagada nii likviidsussuhtarvude (lühiajaliste võlgnevuse kattekordaja, maksevõime kordaja ja

võlakordaja) kui ka tegevussuhtarvude (põhivarade käibekordaja, varade käibekordaja, varude käibekordaja, varude käibeperiood, talitlustsükkel, lühiajalise võlgnevuse käibekordaja ja debitoorse võlgnevuse käibevälde) abil.

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada varude kasutuse efektiivsus ja inventuuride olulisus väikeettevõtja laoarvestuses ning eesmärgi saavutamiseks püstitati kolm uurimisülesannet.

Esimeseks uurimisülesandeks oli analüüsida ja süstematiseerida juhtimisarvestuse, varude halduse ja inventeerimise teoreetilisi lähtekohti. Lähtuvalt teoreetilistest seisukohtadest selgus, et juhtimisarvestus on ettevõtte toimimise tagamiseks vajalik tegevus ja varude arvestus on oluline osa juhtimisarvestuses. Selgus ka, et ettevõtjad peavad olema valmis erinevateks olukordadeks ja arvestama muutuva maailma ja majandusega. Oluline on, et õigeaegselt ja korrapäraselt tegeletakse juhtimisarvestusega ja kontrollitakse tegevus sealhulgas logistika, koostöö raamatupidamisosakonnaga ja kontroll ettevõtte rahavoogu üle. Raamatupidamisprogrammide kasutamine on vajalik selleks, et varude arvestus oleks korrektne ja mugav. Oluline on hoida kontrolli all laovarud, et tagada ressursside kaitset ja säästmist.

Teise uurimisülesande täitmiseks analüüsiti inventuuride läbiviimist ning teostati finantsanalüüs. Analüüsist selgus, et ettevõtte inventuuri tegemise protsess oli valesti organiseeritud, mis lõpptulemuseks tõi kaasa palju probleeme, nagu näiteks laos kaua seisnud kaup või kadunud kaupade otsimine ja majandusaasta aruannetes vale andmete kajastamine seoses mitteõigeaegse kauba kuludeks kandmisega. Suhtarvude analüüsist selgus, et ettevõtte investeerib liialt ressursse käibevarasse, sest tal on piisavalt raha, et täita enda lühiajalised kohustised ning ettevõtte ei kasuta finantseerimiseks võõrkapitali. Analüüsist selgus kui intensiivselt kasutab ettevõtte koguvara müügitulu genereerimisel ja ka see, et ettevõtte juhtkond on kaasanud liiga palju raha sellistesse varudesse, mis kujutavad endast küll varu, kuid samas ei ole tootlikud ja ei genereeri lisanduvaid rahavooge, seega on varude käibeperioodi näitaja ettevõtte puhul pikk (ligikaudu 182 päeva). Analüüsist selgus, et ettevõttel on raskusi raha kättesaamisega klientidelt, mida kinnitas ka talitlustsükli pikkus.

Kolmanda uurimisülesande täitmiseks seostati teooria ja uuringu tulemusi ning tehti ettepanekuid laoarvestuse ja inventeerimise korralduse arendamiseks. Ühe ettepanekuna

soovitatakse muuta raamatupidamise sise-eeskirjas inventeerimise korda ja läbi viia inventuure sagedamini kui kord aastas, näiteks vähemalt kord kvartalis, kuna kauba sortiment on suur, siis sellega saaks tõsta laovarvestuse ja laovarude kvaliteeti. Näiteks kanda õigeaegselt kaubad kuluks ja sellega vähendada inventuuris kauba otsimise ajakulu.

Teise ettepanekuna soovitatakse varud sisseostu järgselt kohaselt märgistada liigiti, et edaspidi mitte kaasata kõrvalist isikut (tehnik) inventuuri protsessi, kes ei ole otseselt laoga seotud ja sellega kokku hoida aega ja ressursse, et inventuuri tegemise protsess oleks lihtsam, kiirem ja vähe kulukam.

Kolmanda ettepanekuna soovitatakse aegunud ja mitte kasutuses olevad kaubad õigeaegselt maha kanda, et vältida aasta lõpus suuri mahakandmise kulusid. Lisaks soovitati määrata inventuuri kindel juhendaja ja vastutavad isikud, et tagada inventuuri tegemise protsessi õigsust ja kontrolli. Lisaks võiks kiirendada laovarude arvestusprotsesse, süstematiseerida laovaru asukohad (riulid ja ruumid) ning lao eest vastutavate isikutega kindlaks määrata ajaperioodid, millal kõik laoliikumised peavad olema tehtud ja kindlasti kontrollida jooksvalt nende täitmist, et hoida pidevalt ladu kontrolli all ja sellega vältida kaupade otsimist inventuuri tegemise protsessi käigus.

Lõputöö teoreetiliste lähtekohtade analüüsist ja empiirilisest uuringust saadud andmete sünteesi tulemustele tuginedes selgitati välja, et inventuuri tegemise protsessil on mõju laovarvestuse õigsusele. Selleks, et minimeerida inventuuride tegemisel esinevaid vigu, peab ettevõtja järgima sisekontrolli põhimõtteid ja tavasid, mille kaasabil saab efektiivselt laovarvestust läbi viia.

Lõputöös püstitatud eesmärk sai täidetud täies mahus ning kõik uurimisülesanded leidsid lahenduse. Edaspidi soovitakse müügivaldkonna ettevõtjatel rohkem tähelepanu pöörata laovarvestuse korrektsele pidamisele ning teostada järjepidevalt suhtarvude analüüsi, mis tagab tervikliku ettevõtte jätkusuutlikkuse. Samuti soovitatakse rohkem tähelepanu pöörata inventuuri tegemise protsessile.



## SUMMARY

The title of the thesis is „ Importance of inventory and effective use of stock in the small enterprise “. The thesis is written in the Estonian language and has 50 pages with 5 annexes. Forty-one sources have been used in the dissertation and all of them have been referred to in this analysis. Four figures have been used to visualize the data.

Objective of the thesis was: how is it possible to make inventory and to carry stock in small enterprise?

The objective goal was to find out the efficiency of stock use and the importance of making inventory in stock accounting.

1. To analyse and systematize the theory of management accounting, inventory management and inventory making process.
2. To analyse the process of making inventory and perform a financial analysis regarding the efficiency of inventory accounting.
3. To relate the theory and the results of the financial analysis and to make proposals for the development of the sales company's inventory management.

Combined research methods were used to achieve the goal of the thesis and to fulfil the set tasks, more specifically, both quantitative and qualitative research was conducted. Financial analysis, more specifically ratio analysis, was used as an analysis method in the quantitative study, which provides a more effective overview of inventory accounting and the efficiency of their use. Participatory observation was used as the data collection method in the qualitative study. Participatory observation was conducted to understand how the inventory is performed.

The analysis of the ratios carried out as part of the final thesis revealed that the use of stocks is inefficient. At the same time, the participative observation carried out as part of the thesis confirmed that the process of making the company's inventory is improperly organized, which in turn affects the efficiency of inventory use.

## VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Alver, J. & Alver, L., 2009. *Finantsarvestus*. 2 toim. Tallinn: Deebet.
- Atrill, P. & McLaney, E., 2002. *Financial Accounting for Non-specialists*. 3. Harlow: Person Education Limited.
- Bajraktarević, E., 2013. Računovodstveni Tretman Kratkoročne Imovine U Turbulentnim Uslovima Poslovanja. *Business Consultant / Poslovni Konsultant*, 5(24), str. 35–49.
- Ballestín, F., Ángeles, P. & Sacramento, Q., 2020. A multistage heuristic for storage and retrieval problems in a warehouse with random storage. *International Transactions in Operational Research.*, 27(3), pp. 1699-1728.
- Betlem, H., 2016. *Varude controlling puidutööstuse ettevõtte näitel. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Brigham, E. F. & Ehrhardt, M. C., 2008. *Financial Management: Theory and Practice*. 12. Mason: Thomson South-Western.
- Bryman, A., 2012. *Social Research methods*. 4 toim. New York: Oxford University Press.
- Caillouet, A. & Lapeyre, B., 1992. The Importance of An Accounting Information System in the Strategic Management Process. *SAM Advanced Management Journal (07497075)*, 57(1), pp. 21-24.
- Canco, I., 2022. Opportunities for Improving the Inventory Management Based on the Example of Albanian Manufacturing Companies. *Socialiniai Tyrimai*, 45(1), pp. 91–103.
- Chrobocińska, K., 2020. Evaluation of Enterprise's Competitive Position - Case Study. *Research Papers of the Wrocław University of Economics / Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 64(4), pp. 20–30.
- Dobroszek, J., Biernacki, M. & Macuda, M., 2020. Management accounting in logistics and supply chain management: evidence from Poland. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowosci*, 106(162), pp. 153-175.

- Garbarino, S. & Holland, J., 2009. *Quantitative and Qualitative Methods in Impact Evaluation and Measuring Results*, Birmingham: Governance and Social Development Resource Centre.
- Grabowska, S., 2020. Personalisation of Production in the Era of Industry 4.0 as a Challenge for Inventory Management in Small and Medium-Sized Production Enterprises. *Operations Research & Decisions*, 30(2), pp. 29-37.
- Guo, H., Zhang, Y., Zhang, C., Zhang, Y., & Han, Z. , 2020. A multi-commodity location-inventory problem in a closed-loop supply chain with commercial product returns. *International Journal of Production Research*, 58(22), pp. 6899-6916.
- Horvat, T. & Mojzer, J., 2019. Influence of Company Size on Accounting Information for Decision-Making of Management. *Our Economy (Nase Gospodarstvo)*, 65(2), pp. 11-20.
- Iershova, N., Portna, O., Tretyak, V., Moskalenko, K., & Vasyliev, O., 2021. Crisis Management: Innovative Financial and Accounting Technologies. *TEM Journal*, 10(2), pp. 766-776.
- Janus, D., 2021. Rola Informacji W Nowoczesnych Systemach Rachunku Kosztów I Zarządzania Kosztami. *Research Papers of the Wrocław University of Economics / Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 65(3), str. 37-46.
- Jonsson, P. & Mattsson, S.-A., 2008. Inventory management practices and their implications on perceived planning performance. *International Journal of Production Research*, 46(7), pp. 1787–1812.
- Karanovic, G., Bogdan, S. & Baresa, S., 2010. Financial Analysis Fundament for Assessment the Value of the Company. *UTMS Journal of Economics*, 1(1), pp. 73-84.
- Keown, A. J., Martin, J. D., Petty, J. W. & David F. Scott, J., 2002. *Financial Management: Principles and Applications*. 9. New Jersey: Pearson Education Inc.
- Kuprina, N., 2017. Strategic managment accounting as a tool to promote competitiveness and effeciency of the activity of the enterprise. *Food industry Ecomomics*, 9(3), pp. 45-51.

Maulana, F. Q. & Widjaja, A. W., 2020. Improvement of inventory control and cost efficiency Warteg ABC. *E3S Web Conf.*, Issue 202.

McLellan, J. D., 2014. Management Accounting Theory and Practice: Measuring the Gap in United States Businesses. *Journal of Accounting – Business & Management*, 21(1), pp. 53-68.

Meigs, R. F., Williams, J. R., Haka, S. F. & Bettner, M. S., 2001. *Financial Accounting*. 10. New York: Irwin/McGraw-Hill.

Neuman, W. L., 2011. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 7. Boston: Person.

Pavlov, A., 2015. Financial Management Models for Corporate Inventory. *Business Management / Biznes Upravljenje*, Köide 3, pp. 50-79.

Pruthi, K. 1., 2017. *Inventory management process: A Review*. [Võrgumaterjal] Leitav:<http://www.uresearchr.com/uploads/v4i12/22.v4i12.pdf> [Kasutatud 08.02.2022].

Statistikaamet, 2017. *Ettevõtete asendikeskmised suhtarvud (kvartiilid, mediaan) tegevusala (EMTAK 2008) järgi (2008-2017)*. [Võrgumaterjal] Leitav:[https://andmed.stat.ee/et/stat/Lepetatud\\_tabelid\\_Majandus.%20Arhiiv\\_Ettevetete%20majandusnaitajad.%20Arhiiv\\_ettevetete-suhtarvud/EM024/table/tableViewLayout2](https://andmed.stat.ee/et/stat/Lepetatud_tabelid_Majandus.%20Arhiiv_Ettevetete%20majandusnaitajad.%20Arhiiv_ettevetete-suhtarvud/EM024/table/tableViewLayout2) [Kasutatud 02.02.2023].

Stojkanović, D., Petković, Z. & Ivanov, L., 2021. Just in Time as a Modern Principle of Inventory Management. *Knowledge: International Journal*, 1, pp. 193-197.

Teddlie, C. & Tashakkori, A., 2009. *Foundations of Mixed Methods Research: Integrating Quantitative and Qualitative Approaches in the Social and Behavioral Sciences*. 1st Edition. London: SAGE Publications Inc.

Tenhunen, M.-L. & Danielescu, A.-I., 2018. The Important Need of General Accounting and Management Accounting. *Euromentor*, 9(4), pp. 37-43.

Todorović, N., 2011. Importance and Role of Cost Accounting in Company Crisis Management. *Zbornik Radova Ekonomskog Fakulteta Istočno Sarajevo*, 5, pp. 193-208.

Verma, M., 2015. Inventory Management Accounting for Obsolete Inventory. *The IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices*, 14(1), pp. 55-60.

Vetrov, Y., Vandina, O. & Galustov, A., 2017. Strategic Management Accounting in Organizations' Cash Flow Control. *Journal of History, Culture & Art Research / Tarih Kültür ve Sanat Arastirmalari Dergisi*, 6(4), pp. 425-435.

*Võlaõgusseadus* (2001) RT I, 02.12.2022, 7.

Weygandt, J. J., Kieso, D. E., Kimmel, P. D. & DeFranco, A. L., 2005. *Hospitality Financial Accounting*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.

Zuzek, D., 2013. Faktoring Jako Niekonwencjonalne Źródło Finansowania Mikro- I Małych Przedsiębiorstw W Polsce. *Research Papers of the Wrocław University of Economics / Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (306), str. 547–557.

Банникова, Е. В., Провалова, Е. В. & Провалов, В. Е., 2022. Роль Финансового Анализа В Обеспечении Экономической Безопасности Предприятий Агропромышленного Комплекса (На Примере Ооо «Ульяновская Нива» Чердаклинского Района Ульяновской Области). *Omsk Scientific Bulletin. Series Society. History. Modernity*, 7(1), стр. 104-111.

Марущак, Л., 2014. Управлінський Облік Формування Та Використання Запасів На Підприємстві. *Socio-Economic Problems & the State*, 11(2), стр. 134-141.

Супрунова, І. В. & Кирилюк, Б. Л., 2017. Застосування комп'ютерних технологій в економічному аналізі запасів підприємства. *Problems of Economy*, 1, стр. 244–249.

Юрьевич, В., 2019. WMS (Система управления складом). *Sciff. Questions of Students Science/Sciff. Voprosy Studencheskoi Nauki*, 40(1), стр. 402–406.

## Lisa 1. Analüüsitava 2018-2022 bilanss

Järgmises tabelis on analüüsitava ettevõtja 2018-2022 bilansi näitajad, mis on saadud analüüsitava ettevõtte raamatupidamisest.

Tabel. Analüüsitava 2018-2022. aasta bilanss (eurodes)

	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022
<b>VARAD</b>					
Käibevarad					
Raha	138 988	190 364	218 798	168 450	162 828
Nõuded ja ettemaksed	1 309 553	1 316 072	303 622	216 623	180 542
Varud	255 288	297 132	313 893	240 054	186 699
<b>Kokku käibevarad</b>	<b>1 703 829</b>	<b>1 803 568</b>	<b>836 313</b>	<b>625 127</b>	<b>530 069</b>
Põhivarad					
Nõuded ja ettemaksed	1 717 622	1 627 315	124 629	129 421	69 665
Kinnisvarainvesteeringud	0	0	436 000	406 000	406 000
Materiaalsed põhivarad	0	34 830	799 118	764 601	720 525
Immateriaalsed põhivarad	239 880	179 911	119 941	59 964	
<b>Kokku põhivarad</b>	<b>1 957 502</b>	<b>1 842 056</b>	<b>1 479 688</b>	<b>1 359 986</b>	<b>1 196 190</b>
<b>KOKKU VARAD</b>	<b>3 661 331</b>	<b>3 645 624</b>	<b>2 316 001</b>	<b>1 985 113</b>	<b>1 726 259</b>
<b>OMAKAPITAL JA KOHUSTISED</b>					
Kohustised					
Lühiajalised kohustised					
Laenukohustised	19 006	22 891	0	0	0
Võlad ja ettemaksed	64 007	68 151	48 072	40 896	109 216
Võlad tarnijatele	117 435	105 631	69 717	60 320	
Eraldised	47 131	29 258	24 534	15 660	28 312
Kokku lühiajalised kohustised	247 579	225 931	142 323	116 876	137 528
<b>Kokku kohustised</b>	<b>247 579</b>	<b>225 931</b>	<b>142 323</b>	<b>116 876</b>	<b>137 528</b>
Omakapital					
Osakapital nimiväärtuses	2 556	2 556	5 112	5 112	5 112
Kohustuslik reservkapital	256	256	511	511	511
Eelmiste perioodide jaotamata kasum (kahjum)	3 192 600	3 410 940	3 418 322	2 168 055	1 862 614
Aruandeaasta kasum (kahjum)	218 340	5 941	-1 250 267	-305 441	-279 506
<b>Kokku omakapital</b>	<b>3 413 752</b>	<b>3 419 693</b>	<b>2 173 678</b>	<b>1 868 237</b>	<b>1 588 731</b>
<b>Kokku kohustised ja omakapital</b>	<b>3 661 331</b>	<b>3 645 624</b>	<b>2 316 001</b>	<b>1 985 113</b>	<b>1 726 259</b>

## Lisa 2. Analüüsitava 2018-2022 koondkasumiaruanne

Järgmises tabelis on analüüsitava ettevõtja 2018-2022 kasumiaruannete näitajad, mis on saadud analüüsitava ettevõtte raamatupidamisest.

Tabel. Analüüsitava 2018-2022. aasta kasumiaruanne (eurodes)

	<b>01.01.18- 31.12.18</b>	<b>01.01.19- 31.12.19</b>	<b>01.01.20- 31.12.20</b>	<b>01.01.21- 31.12.21</b>	<b>01.01.22- 31.12.22</b>
Müügitulu	2 141 939	1 835 113	1 599 663	1 179 022	1 359 820
Müüdüd toodangu (kaupade, teenuste) kulu	-702 957	-570 184	-516 762	-428 052	-511 326
<b>Brutokasum (-kahjum)</b>	<b>1 438 982</b>	<b>1 264 929</b>	<b>1 082 901</b>	<b>750 970</b>	<b>848 494</b>
Turustuskulud	-698 860	-716 211	-632 305	-558 135	-507 813
Üldhalduskulud	-629 315	-682 780	-594 476	-603 901	-708 414
Muud äritulud	48 575	53 492	151 172	105 604	88 217
Muud ärikulud	-596	0			
<b>Ärikasum (-kahjum)</b>	<b>158 786</b>	<b>-80 570</b>	<b>7 292</b>	<b>-305 462</b>	<b>-279 516</b>
Intressitulud	13 288	18 722	24	21	10
Intressikulud	0				
Muud finantstulud ja - kulud	46 266	67 789	-1 257 583	0	0
<b>Kasum (kahjum) enne maksustamist</b>	<b>218 340</b>	<b>5 941</b>	<b>-1 250 267</b>	<b>-305 441</b>	<b>-279 506</b>
<b>ARUANDEAASTA PUHASKASUM (- KAHJUM)</b>	<b>218 340</b>	<b>5 941</b>	<b>-1 250 267</b>	<b>-305 441</b>	<b>-279 506</b>

### Lisa 3. Osalusvaatluse koodipuu

Allpool on toodud osalusvaatluse analüüsimiseks kolm kategooriat ja neid iseloomustavad koodid.

Tabel. Osalusvaatluse kategooriad ja koodid

<b>Kategooriad</b>	<b>Koodid</b>
<b>Kategooria 1</b>  Lao üldkirjeldus	<b>Kood 1</b> ladu <b>Kood 2</b> töötajad <b>Kood 3</b> varuosad <b>Kood 4</b> tarvikud
<b>Kategooria 2</b>  Inventuuri protsess	<b>Kood 1</b> inventeerija <b>Kood 2</b> nimekiri <b>Kood 3</b> lugemine
<b>Kategooria 3</b>  Inventuuri tulemused	<b>Kood 1</b> puuduolevad kaubad <b>Kood 2</b> probleemid tagastatud kaubaga <b>Kood 3</b> kauba mahakandmine <b>Kood 4</b> probleemid markeerimata kaubaga <b>Kood 5</b> juhendaja puudus



## Lisa 4. Osalusvaatluse protokoll

Allpool on toodud osalusvaatluse (29.11.2022) protokoll.

Tabel. Osalusvaatluse protokoll

<b>Koht ja aeg</b>	<b>Kirjeldus</b>
Analüüsitava ettevõtte ladu, 29.11.2022, kell 10.00-17.00	<p>Analüüsitava ettevõtte ladu on väga suur (160 m<sup>2</sup>). Loas asuvad müügi jaoks erinevad kaubad ja erinevad varuosad müüdnud kaupade remontimiseks. Enne inventuuri algust prinditi töötajatele välja kaupade nimekiri koos kogustega. Kokku oli 16 lk. Kõigepealt alustati kaupade lugemist ning kui kogused ei klappinud, siis töötajad otsisid, kus võiks olla puuduolev kaup. Kui lõpuks siiski polnud võimalik puuduolevat kaupa üles leida, märgiti kaup kadunuks. Nii tehti iga kauba puhul. Inventuuri käigus tuli välja, et mõned kaubad olid puudu sellepärast, et laoliikumiskanded olid andmebaasi sisestamata ning mõned kaubad, mis olid mõeldud kasutatud toodete remontimiseks, olid maha kandmata jäänud ja mõned kaubad olid lihtsalt vales kohas olnud. Kuna ettevõtte tegeleb kauba müügiga siis klientidel on võimalus tagastada kaup. Kauba tagastamine toob kaasa lisakulusid, kuna tagastatud kaup tuleks uuesti müügikõlblikuks teha siis vahest juhtub nii, et mõnel tagastatud tootel tuleb vahetada üksik varuosa või siis teostada hooldusremont. Tagastatud kauba hooldamisega tegeleb tehnik, kes ei pruugi alati õigeaegselt jõuda kõiki tagastatud tooteid taastada, seega tekkib olukord, kus selle asemel, et müüa edasi taastatud tooteid, peab ettevõtte tellima uut kaupa. Kõik kaubad, mis olid kaua seisnud märgiti üles, et lõpuks neid maha kanda nagu vananenud kaup. Puuduolev kaup märgiti kadunuks, et hiljem teha vastavad kanded raamatupidamisprogrammis. Inventuuri tegemise protsess võttis palju aega, kuna ettevõtte ladu on jagatud mitme ruumi vahel, siis oli raske leida kus kaup füüsiliselt asub. Veel üks aspekt, mis tegi inventuuri tegemise keerulisemaks oli see, et kaup oli markeeringuteta. Selleks, et tuvastada mis kaubaga on tegu oli vaja kaasata inventuuri ka tehnik kuna tema oli ainuke inimene ettevõttes, kes on kursis toodetega. Inventuur lõppes kell 17.00.</p>

## **Lisa 5. Analüüsitava ettevõtte raamatupidamise sise-eeskiri väljavõte**

### **6. INVENTEERIMINE**

#### **6.1. Inventeerimise kord**

Inventeeritakse varasid, nõudeid, kohustusi, tulusid ja kulusid. Inventuurid on korralised ja erakorralised. Inventuuride läbiviimise eest vastutab juhatus.

**Majandusaasta lõpus inventeeritakse kõik varad ja kohustused, tulud ja kulud ning koostatakse inventuuriaktid.**

#### **6.2. Inventuuriaktide koostamine**

Majandusaasta lõpus toimuvad inventuurid kinnitab juhatus.

Mahakandmised ja ümberhindlused otsustab juhatus.

#### **6.3. Varade inventuurid**

Varade inventuurid on järgmised:

- 1) Kassainventuur

Sularahajääk kokku kajastatakse aktis nii numbrite kui sõnadega.

- 2) Varude inventuur

Varude inventuur koostatakse kaupadele.

Kõik laovarud loetakse üle ja võrreldakse raamatupidamisandmetega (tükid, soetushinnad).

Inventuuri akti alusel kajastatakse raamatupidamisprogrammis üle-ja puudujäägid.

- 3) Põhivarade inventuur

Põhivara inventuurid viiakse läbi kord aastas majandusaasta lõppedes.

Põhivarade kohta koostatakse nende arvestuse tabelid või trükitakse välja raamatupidamisprogrammist väljatrükid.